

Özürllülüğü Anlamak -Örnek Uygulama Rehberi

İçindekiler

No	Başlık	Sayfa
	Teşekkür	3
1.	Özürllülüğe Yaklaşım Modelleri <ul style="list-style-type: none">• Tıbbi Model• Sosyal Model	4 5
2.	AB'de Özürllüler Mevzuatı	7
3.	Birleşik Krallıkta Özürllüler Mevzuatı	9
4.	Önyargılar ve Kalıplaşmış Düşünceler	12
5.	Nezaket Kuralları	14
	5.1 Fiziksel Özürllü Öğrenciler	17
	5.2 Görme Özürllü veya Görme Bozukluğu Olan Öğrenciler	19
	5.3 İşitme Özürllü veya İşitme Zorluğu Olan Öğrenciler	23
	5.4 Özel Öğrenme Güçlüğü Çeken Öğrenciler (SpLD - Öğrenme Bozukluğu ve Disleksi)	25
	5.5 Dil veya Konuşma Bozukluğu Olan Öğrenciler	26
	5.6 Tıbbi Sorunları Olan Öğrenciler	27
	5.7 Görünmez Özürleri veya Psikiyatrik Engelleri Olan Öğrenciler	29
	5.8 Ruhsal Sağlık Sorunları Olan Öğrenciler	31
6.	Sağlık ve Güvenlik Sorunları	30
7.	Özürllü Öğrencilerin Adil Değerlendirilmesi	36
8.	Toplantıyla İlgili Açıklamalar	38
9.	Erişilebilir Bir Etkinlik Düzenlemek	40
10.	Erişilebilir Bilgi için Genel Kılavuz	46
11.	Erişilebilir Baskı için Kontrol Listesi	48
12.	İnternet Erişimi için Genel Bilgi	49
13.	Faydalı Bazı Linkler	51

Ekler

No	Ek	Sayfa
1.	Risk Değerlendirme Formu	52
2.	Kaynak Listesi	55

Teşekkür

Bu belge University of Worcester; Marie-Curie Association, Bulgaristan; Qatrain projesi websitesi (www.qatrain.eu), Sağlık ve Güvenlik Yöneticisi (BK); Kings College London (Risk Değerlendirme Formu); Open University (Inclusive Teaching, 2006) ve SCIPS websitesi (<http://www.scips.worc.ac.uk>) tarafından sağlanan bilgilerle derlenmiştir.

1. Özürlülüğe Yaklaşım Modelleri

İki çeşit özürlülüğe yaklaşım modeli vardır: **Tıbbi Model** ve **Sosyal Model**

Tıbbi Model

Bu modelde özürllüer tıbbi rahatsızlıklarıyla veya özürleriyle tanımlanırlar. Tıbbi modele göre özürlülük bireysel olarak ele alınması gereken bir sorundur; kişiyi bakıma muhtaç olarak nitelendirir ve özürllüelerin sistemli şekilde toplum tarafından dışlanmasını gerekçelendirir. Burada sorun toplumun sorunu değil, özürllünün bireysel sorunudur. Söz hakkı profesyonellere düşer, bireye ise ancak yardım eli uzatan uzmanların onaylayıp sunduğu alternatifler arasından seçim yapmak kalır.

Dünya Sağlık Örgütü'nün 1980 yılında hazırlamış olduğu Bozukluk, Yetiyitimi ve Engellerin Uluslararası Sınıflandırılması (International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps) tıbbi modelin bir açıklamasıdır. Bu sınıflandırmaya göre:

Bozukluk, psikolojik, fizyolojik veya anatomik yapı veya işlev kaybı veya bozukluğudur.

Yetiyitimi, bir işlevin bir insan için normal sayılan ölçüler dahilinde yapılmasının (bir bozukluk sonucu) kısıtlamaya uğraması veya yerine getirilememesi demektir.

Tıbbi Modelin Grafiđi

Tıbbi model bireyin yapamadıklarına odaklanır:

Bozukluk	Yetiyitimi
Tekerlekli sandalye kullanan	merdiven çıkamıyor, sokağa çıkamıyor
Görme bozukluğu olan	"standart" boyutta basılmış olan yazıyı okuyamıyor

Sonradan edinilmiş
beyin hasarı olan

başkaları kadar hızlı konuşmıyor

Özürllüer genelde bu modeli red etmişlerdir. Kendilerini küçük hissetmelerine, yaşam becerilerini yitirmelerine, iyi eğitim almalarına engel olarak işsizliğin artmasına yol açtığını belirtmişlerdir. Bunların yanı sıra, daha da önemlisi tıbbi modelin aileleriyle, çevreleriyle ve genelde toplumla doğal bağlarını koparmalarını öngördüğünü öne sürmüşlerdir.

Sosyal Model

Altmışlı ve yetmişli yıllarda gruplar halinde biraraya gelen özürllüer toplum nezdindeki yerlerini, toplumun onlara bakışını ve kendilerine karşı tutumunu sorgulamaya başlamışlar. Bozukluk ve yetiyitimi kelimeleri için alternatif tanımlar geliştirilmiş ve böylece Sosyal Model'in alt yapısı hazırlanmıştır.

Bozukluk bireyde fiziksel, zihinsel veya duyusal bozukluk neticesi işlev kısıtlanmasıdır.

Yetiyitimi fiziksel veya sosyal engeller yüzünden toplumda diğer bireylerle eşit derecede normal yaşamın parçası olarak hareket etme şansının kısıtlanması veya kaybedilmesidir. (Barnes, 1994:2)

Yetiyitimi (özürllülük) artık bireysel değil, sosyal bir sorun olarak görülür. Özürllülük toplumun çoğunluğunun, yani belirgin bozuklukları olmayanların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelmesiyle özürllülerin ihtiyaçlarını ayrı tutması ile ortaya çıkan bir durumdur.

Özürllülük hareketi ise, sorunun 'tedavi'sinin toplumun yeniden yapılandırılmasıyla gerçekleşebileceği yönündedir. Bireye ve bozukluğuna odaklanan tıbbi 'tedavi'lerden farklı olarak, bu yaklaşım gerçekleştirilebilir bir hedef saptar ve aynı zamanda herkesin de menfaatine hizmet eder. Bu yaklaşım, özürllülerin bireysel ve topluluk olarak dezavantajlarının tıpkı cinsel ayrımcılık, ırkçılık ve eşcinselliğe karşı ayrımcılık gibi temel toplumsal ayrımcılıktan kaynaklandığını öne sürer.

Sosyal model özürllüleri 'tedavi' yoluna gitmek yerine toplumdaki engelleri kaldırmaya odaklıdır:

Kötü tasarlanmış binalar
Riyakarlık
Park yeri ayrılmaması
Ayrımcı eğitim
Fakirlik ve düşük gelir
Kolaylaştırıcıların /
olanakların eksikliği

Ulaşım imkansızlığı
İzole olmuş aileler
Asansör yokluğu
Önyargılı davranışlar
Kısıtlı iş imkanları

Tıbbi Model ile Sosyal Modelin Karşılaştırması:

Tıbbi Model	Sosyal Model
Özürlülük kişisel bir trajedidir	Özürlülük toplumsal baskının yansımasıdır

Tıbbi Model	Sosyal Model
Özürlülük kişisel bir sorundur	Özürlülük toplumsal bir sorundur
'Tedavi' tıbbi yaklaşım ile gerçekleştirilebilir	Kişisel yardım grupları ve programları özörlölere son derece faydalıdır
Profesyonel tahakküm	Bireysel ve müşterek sorumluluk
Uzmanlık kalifiye profesyonellerin konusudur	Uzmanlık özörlölerin deneyimlerinde yatar
Özörlünün uyum göstermesi şartı	Özörlölerin tanınma hakkı
Bireysel 'özörlü' kimliği	Özörlölerin ortak kimliği
Özörlölerin bakım ihtiyaçları	Özörlölerin hakları
Profesyonellerin sözü geçer	Özörlölerin kendi seçimlerini yapabilme özgürlüğü
Özörlülük bir tedbir meselesidir	Özörlülük siyasal bir meseledir
Bireysel uyum	Toplumsal deęişim

2. AB'de Özürlüler Mevzuatı

Özürlülük ve Özürlülerin Konumlarıyla ilgili Avrupa Birliği Politikaları

Sosyal Model Taahhüdü

Avrupa Birliğinin özürlüler politikası tamamen sosyal model üzerine kurulmuştur. Avrupa Komisyonu Özürlülerin Entegrasyonu Birimi Başkanı'nın ifadesine göre:

Avrupa Birliği özürlülük durumunu kişinin, sosyal yapılandırmalar dahil, çevresiyle dinamik bir etkileşim sonucu ayrımcılık ve damgalanma ile karşılaşması olarak görmektedir. Dolayısıyla bu engellerin kaldırılarak çevrenin bireye, özürlüler dahil olmak üzere, uyumlandırılması gerekir. (Goelen 2005)

Bu da haliyle özürlülerin haklarını korumaya yönelik bir yaklaşım demektir. Özürlülük hak temelli bir konudur ve ayrımcılık ortadan kaldırılmalıdır.

Özürlülük politikaları özürlülerin toplumla bütünleşmelerine yönelik ve bireysel bağımsızlıklarına özel uygulamaları kapsayan bir yaklaşım olmalıdır. Bireysel haklar aynı zamanda bu haklara ve eşit fırsatlara olanak sağlayan önlemlerle de desteklenmelidir. (Goelen 2005)

Yasal Temel

Avrupa Birliğinin bu konudaki önlemlerinin yasal temeli Avrupa Topluluğu Amsterdam Antlaşmasının (1999) 13. maddesidir. Buna göre Avrupa Komisyonu "cinsiyet, ırk ya da etnik köken, din ya da inanç, *özürlülük*, yaş ya da cinsel tercihe dayalı olarak karşı karşıya kalınan ayrımcılıkla mücadele konusunda gerekli tedbirleri alır" (Goelen 2005).

Bu konu halka, Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı ve Özürlüler İçin Engelsiz Avrupa Tebliği gibi çeşitli belgeler aracılığıyla ifade edilmiştir (2000a).

Ayrımcılığa Karşı Eylem

Avrupa Komisyonu Eşit Muamele Direktifi üye ülkelerde uygulanacak asgari standartlar saptayarak din veya inanca, özürlülüğe, yaşa veya cinsel yönelime dayanan ayrımcılığı üye ülkelerde yasaklar. Ulusal yasalar uygulamanın tam olarak şeklini belirlemekle beraber üye ülkeler istedikleri takdirde daha yüksek standartlar koyabilir, ancak bu direktif ortak bir temel oluşturmaktadır.

Bu direktif, (Birleşik Krallık Özürsüzer Ayırımıçılık Yasası'na paralel olarak) işverenlerin (ve eğitim sunanların) özürsüzerin ihtiyaçlarını karşılamak için makul düzenlemeleri yapmasını şart koşuyor. Dolayısıyla işverenlerin (ve eğitim sunanların) yükümlülükleri örneğin işyeri bütçelerini aşacak meblağlarda harcamalar yapmalarını veya genelde eğitim programlarını sekteye uğratabak düzenlemeler yapmalarını öngörmüyor. (Direktifin doğru varsayımı zaten çoğu düzenlemelerin ufak değışiklikler içerdığı ve "makul" düzenlemeler ile kastedilenin de özürsüzerin piyasadaki istihdamını sağlamaya yönelik bir çaba olması şeklinde).

Premsipte Avrupa Birliğinin mevcut üyeleri 2003 yılının Aralık ayına kadar ayrımcılığı ortadan kaldıran yasaları yürürlüğe koymuş olmaları gerekiyordu. Ancak uygulamada bu süreyi Aralık 2006'ya kadar uzatma isteğinde bulunma hakkı tanındı. 2004 yılında katılan üyelerin ise katılım şartı olarak bu yasaları yürürlüğe koymuş olmaları istendi. Keza 2007 yılında katılan Romanya ve Bulgaristan için de aynı koşullar geçerliydi. Koşulları yerine getirmeyen üye ülkeler Avrupa Komisyonu tarafından Adalet Divanına verilebilecekler. Ulusal hükümeti yasal düzenlemeyi uygulamaya koymadığı için tazmin edilmeyen birey, hakkını adalet divanında arayabilecek. Çok etaplı sürecin işlerliğinin tüm üye ülkelerde pratik bir politikaya dönüşmesi birkaç yıllık bir çalışma içerebilir. (Daha fazla detay için bakınız Straw 2004.)

Eğitim ve Öğretime Etkileri

Direktif doğrudan istihdam ve çalışma konularını kapsamakla beraber mesleki eğitimi de içermektedir. Şu nokta önemle vurgulanmalı ki; Avrupa yasal mevzuatında mesleki eğitim kavramı gayet geniş bir alanı, ve genelde okul sonrası eğitim, teknik eğitim ve üniversiteleri kapsamaktadır. Mesleki eğitim sunanlar da aynı işverenler gibi doğrudan veya dolaylı ayrımcılığa mahal vermemek için belirli tedbirleri almak zorundalar.

3. Birleşik Krallık'ta Özürlüler Mevzuatı

Özürlüler Ayırmıcılık Yasası - Disability Discrimination Act (DDA)

1995 yılında çıkarılan Özürlüler Ayırmıcılık Yasası, çeşitli ortamlarda özürlü kimselerin karşılaştığı ayırmıcılığı ele almakta ve sekiz bölümden oluşmaktadır.

Özellikle eğitim için geçerli olanlar:

- Bölüm 1: Özürlüler Ayırmıcılık Yasası dahilinde kullanılan özürlülük tanımı
- Bölüm 2: İstihdama yönelik bölüm
- Bölüm 3: Mal, hizmet ve tesislere erişimle ilgili bölüm. Öğrenci birlikleri ve konferans ve spor tesisleri gibi halk eğitimi sunanlardan sağlanan hizmetler ele alınıyor.
- Bölüm 4: Eğitimle ilgili bölüm.

Özürlülüğün Tanımı

Özürlüler Ayırmıcılık Yasası'na göre özürlü, önemli ve uzun süreli fiziksel veya zihinsel bozukluk nedeniyle günlük yaşam aktivitelerini yerine getiremeyen kişi olarak tanımlanmaktadır.

1995 Özürlüler Ayırmıcılık Yasası düzeltme ve kanun eki:

Şu anda özürlü öğrencilere yapılan dört tür ayırmıcılık yasaklanmış durumda:

1. Doğrudan ayırmıcılık

Doğrudan ayırmıcılık bir öğrencinin doğrudan özürlü olmasından kaynaklanan nedenlerle diğerlerine kıyasla aleyhte veya daha az tercih edilir bir tutumla karşı karşıya kalmasıyla ilgilidir. Örneğin görme özürlü bir öğrencinin gözleri görmediği için dersi tamamlayamayacağı düşünüldüğü için bilgisayar dersine kabul edilmemesi doğrudan ayırmıcılıktır.

Doğrudan ayırmıcılığın gerekçesi hiçbir şekilde kabul edilemez. Eğer yapılan ayırmıcılık "meşru ve haklı bir gerekçe"ye (objective justification) sahipse ve alınan tedbir amacı aşmıyorsa durum yasal sayılacaktır. Doğrudan ayırmıcılıkta

genellikle insanların meşru ve haklı bir gerekçe sunabildiği vaka sayısı çok sınırlıdır.

2. Makul düzenleme ihmali

Makul düzenleme yapmak özürli kimsenin diğerlerine kıyasla dezavantajlı duruma düşmesi durumunda bir görevdir. Bu durumlarda eğitim sunanlar makul düzenlemeleri gerçekleştirerek dezavantajı ortadan kaldırmak zorundadır. Makul olan ve olmayanın tanımı ise tüm şartlara bağlıdır. Ancak görev gereği hazırlık düzenlemeleri yerine getirilmiş olmalıdır. Yani eğitim sunanların daha özürli öğrenci başvurusu söz konusu bile olmadığı zaman çeşitli yetiyitimi durumlarına göre önceden ne şekilde düzenleme yapılması gerektiği konusunda hazırlık yapmış olmalıdır.

3. Dolaylı ayırmıcılık

Dolaylı ayırmıcılık, aslında görünüşte tarafsız görünen bir hüküm, kriter ya da uygulamanın özürli bir kişiyi diğerlerine kıyasla daha dezavantajlı bir konuma sokması ve bunun nedenini açıklayan "haklı ve meşru bir gerekçe" olmamasıdır.

Buna bir örnek, yürüme özürü nedeniyle ancak değneklerle yürüyebilen bir öğrencinin güvenlik bahanesiyle sınıf gezisine katılmasına izin vermemektir. Öğrencinin katılmasına izin vermemek doğrudan özürle ilgili değil, güvenlikle ilgili bir konu. Bu ayırmıcılığın hukuki olup olmadığı ise tamamen gerekçelendirilmesine bağlıdır.

4. Mağduriyet

Kendisine ayırmıcılık yapıldığı için suçlamada bulunmuş, dava açmış veya ifade vermiş olmasından dolayı bir kişinin başkalarına kıyasla aleyhte bir tutumla karşı karşıya kalması anlamına gelir.

Mağduriyetin önlenmesi ise, bir kimsenin eşit muamele ilkesine uyulmasını sağlamak için yaptığı şikayet ya da mahkeme başvurusu üzerine aldığı tepki sonucu o kimsenin işvereni tarafından olumsuz bir muamele ya da akibete uğratabilecek ve mağdur olmaktan koruyacak gerekli önlemlerin alınmasıdır.

2005 Özürülüler Ayırmıcılık Yasası

(The Disability Discrimination Act - DDA) ve Özürülüler Eşitlik Yükümlülüğü (the Disability Equality Duty - DED)

1995'te çıkarılan Özürülüler Ayırmıcılık Yasası 2005 te bir değişikliğe uğramış, ve bu çerçevede Özürülülük Eşitlik Yükümlülüğü

getirilmiştir. Bu yükümlülük kamu kurumlarının proaktif bir yaklaşımla özürhüleri adil ve eşit muamele görmeleri ve kendilerine sunulan seçeneklerin ve başarılarının özürhü olmayan öğrencilerle aynı şekilde tanınmasının sağlanmasını şart koşar. İlgili Yasanın radikal kabul edilebilecek bu kısmı, sonuçları itibariyle özürhüleri kaynaştırılmasıyla ilgili olduğu kadar eşitliği ile de ilgilidir.

Bu yükümlülüğün gündeme konması, hükümetin kaynaştırma uygulamalarında kamu sektörünün öncü konumunu pekiştirmek ve özürhülerle kaynaşmış bir toplum için örnek teşkil etmek istediğini göstermektedir. Kamu sektöründe eğitim sunanların bu amaçların gerçekleştirilmesine ve aynı zamanda kendi imajlarını ve prestijlerini de ilerletmeye yönelik ciddi potansiyeli bulunmakta.

2005 Özürhüleri Ayırıcılık Yasası hakkında daha fazla bilgi için:

http://www.opsi.gov.uk/Acts/acts2005/ukpga_20050013_en_1

4. Önyargılar ve Kalıplaşmış Düşünceler

Kalıplaşmış düşünceler, insanların bir başka grup ve onun üyelerine karşı sebepsiz ve gerekçesiz olarak taşıdıkları olumsuz düşüncelerdir. Bu kalıplar, görünürde olumlu ya da olumsuz olmakla birlikte ortak olan şey, bilgisizliğe dayalı genellemeler olmalarıdır. Kalıplaşmış düşünceler olumsuz oldukları gibi önyargı ve ayırıcılığa yol açmaları nedeniyle kişileri zedeleyebilirler. Örneğin önyargılar, korku, öfke, tikslenme, hor görme, kıskançlık, acıma gibi şekiller alabilir. Ayırıcılık ise, bir grup veya üyelerinin diğerlerine oranla dezavantajlı duruma düşürülmesi anlamına gelir ve bu gerekçesiz olumsuz tavırlar, uzak durma, tehdit etme, düşmanlık sergileme gibi şekiller alabilir.

Özürlülük durumunu olağandışı hale getiren, özürsüzlük hakkında genelde kabul görmüş kalıplaşmış tipler ve hatalı söylencelerdir. Halk arasında özürsüzlük hakkındaki yaygın inanışlar onların engelli durumuna, fizyolojik veya tıbbi eksikliklerine odaklanır.

Özürsüzlük ile ilgili bazı kalıplaşmış görüşler:

- acınacak halde olan, zavallı
- fesat, uğursuz
- trajik fakat cesur
- gülünç
- kendi kendilerinin en büyük düşmanı
- yük
- aseksüel
- günlük hayata tam olarak katılamamaları

Tüm bu olumsuz tanımlamalar özürsüzlükleri diğer insanlarla olumsuz şekilde kıyaslar. Basmakalıplar yetkisizleştirir; ve aynı zamanda da küçük düşürücüdürler. Özürsüzlükleri, özel kurumları ve okullarıyla, toplumun diğer fertlerinden ayırmak yaygındır ve gelenekselleşmiştir. İşte bu yüzden de bu basmakalıp görüşlerin yerleşmiş olmasına şaşmamak gerek. Çoğu kişinin özürsüzlüklerle bir arada çalışma, yaşama ve eğitim alma konusundaki deneyimi oldukça azdır.

Halen özürsüzlüklerin medyada ele alınışı olumsuz düşünce kalıplarını adeta pekiştirmektedir. Çoğunlukla özürsüzlüklerine referans verilmekte, acınacak halde oldukları ya da cesur veya azimli kimseler olarak yansıtılmaktadırlar.

Felaket/Merhamet Modeli

Özürllülikle ilgili olumsuz imaj yaratılmasında felaket/merhamet modelinin rolü büyüktür. Bunun nedeni ise özürllülerin maddi yardıma ihtiyaçları olması ve dolayısıyla onların muhtaç, trajik, yoksul, başkalarına bağımlı ve sürekli bakım ihtiyacı olan insanlar olarak konumlandırılmalarıdır.

Felaket ve merhamet ikilisi bir "bakım" kültürü doğurmuştur. Bu her ne kadar oldukça takdire değer bir olguysa da aynı zamanda bazı tehlikeler de içerir. Özürllüleri özürlerine göre ayırarak onlara destek ve hizmet sunan pek çok hayır kurumu bulunmaktadır. Ancak bu tutum, tıpkı tıbbi modeldeki gibi, onları tıbbi olarak sınıflandırarak toplumdaki ayırmaya yol açar ve onları özel kurumlara havale eder. Oysa çoğu özürllü, gerekli desteği temin ederek toplum hayatının içinde yer almayı tercih etmektedir. Hayır işlerinin odağı olmak, konunun "alıcı" tarafı olmak durumuna düşmek özürllülerin özsaygılarını sarsan bir olgudur. "Acıyan" hayırsevenin gözünde ise hayır yapmak karşılığında müteşekkiri olunması gerektiği gibi ayrıca da "alıcıya" birtakım yaptırımlar koymaya da hak tanıyor. İlki kibirli bir küçümseme, ikincisi ise özürllülerin seçimlerini kısıtlama içermektedir.

Önyargılardan kurtulmak

Eğitim camiaları bu olumsuz önyargıları kurumsal düzeyde ortadan kaldırmak için hem uygun ortamlar hem de çeşitliliği tanımak ve değerlendirmek ve özürllüleri toplumla bütünleştirici bir kültür yaratmak açısından son derece faydalıdır.

Özürllüler aynı toplumun özürllü olmayan bireyleri gibi herbiri birbirinden çok farklı kimselerdir. Dolayısıyla "kör" veya "agorafobik" (açık alan korkusu olan) şeklinde etiketlemek, tıpkı kahverengi gözlü insanları kategorize etmek gibi, onları birbirinin tıpatıp aynısı yapmaz.

Öğrencinin durumunun onun öğrenmesine etkileri hakkında hiçbir varsayımda bulunmamak, onun yerine, öğrenmelerine yardımcı olmak için nelere ihtiyaçları olduğunu ve durumlarının arkadaşları tarafından bilinmesini isteyip istemediklerini sorarak ta baştan herkesin ne şekilde destek olacağı konusunda açıklama yapmak gerekiyor mu belirlemek gerekir.

Terminoloji ve dil son derece önemlidir. Yıllar içinde terminoloji değişmiş olup özürllüler de hangi terimin kullanılacağı konusunda görüş farklılıkları taşıyor. Halen geçerli olan terminoloji 5. Bölüm'de yer almaktadır.

Birleşik Krallıkta sekiz haftalık bir gözlem sürecinde ulusal gazetelerde özürllüer için 10 defa "garabet", 20 defa "kötürüm", bir defa "moron" 34 defa "engelli", iki defa "sapık[s65]" ve 45 defa da "hasta" kelimesi kullanılmıştır.

Kaynak: Scope (2000) Stop Press: Birleşik Krallıkta özürllüeri basın ne şekilde tanımlıyor

5. Nezaket Kuralları

Kullanılan kelimeler tutumlarımızı ve düşüncelerimizi yansıttığı için seçilen terminoloji oldukça önemlidir. Dolayısıyla seçtiğimiz bazı kelimeler özürlü kimselerin kendilerini hangi konumda algıladıklarıyla bağdaşmayabilir. Doğru kelime seçimi çok önemlidir. Buradaki bir etik konusu değildir - özürlüler ve sosyal yaklaşım modelini yaygınlaştırmak isteyen özürlü derneklerinin, kurumlarının çalışmalarının neticesinde kabul edilir olarak saptadıkları kelimeler ve terimlerin kullanılmasıyla ilgilidir.

Bazı terimlerin olumsuz çağrışımlarına karşı özürlülerin doğal olarak tepkisi vardır. Dil çok güçlü bir iletişim aracıdır. Haksız yere sınıflandırma, küçük düşürme hatta insani olmayan bir yaklaşım sergilenmesine yol açabilir. Kelimeleri seçerken özen göstermek ve tüm öğrencilere de dil kullanımında duyarlı davranmayı tavsiye etmek gerekir. Aşağıdaki dinamik bir listedir ve özürlü kimselerin önerileri ve düşünceleri doğrultusunda düzeltmelere açıktır.

Şu kelimeleri **kullanın**:

- özürlü(ler)
- özürlü olmayan(lar)
- görme özürlü
- görme bozukluğu
- işitme özürlü
- işitme bozukluğu
- kısmi işitme engelli
- işaret dili kullanan işitme özürlüler
- ruhsal sağlık sorunları olanlar
- tekerlekli sandalye kullanan (ortopedik özürlüler)
- özel öğrenme güçlüğü çekenler (SpLD)

Şu kelimeleri **kullanmayın**:

- sakatlar
- spastik
- kör, dilsiz, sağır, âmâ, çolak, topal gibi bireyin kimliğini bir rahatsızlıkla tanımlayan kelimeler

- kötürüm
- tekerlekli sandalyeye mahkum
- kurbanı
- `dan dolayı acı çeken
- deforme
- geri/geri zekâlı
- yatalak
- dilsiz
- özel ihtiyaçları olan çocuk/öğrenci

Nezaket Kuralları:

- Özürlü kimselere (aslında hiç kimseye) sıfat yapıştırmayın. Özürler hakkında varsayım yapmayın. Bazı insanların görünürde anlaşılmayan epilepsi veya astım gibi sağlık sorunları olabilir. Tıbbi terimler içeren etiketler kullanmak doğru olmadığı gibi yanlış yönlendirmeye de yol açabilir, çünkü hiç kimse bir diğerinin aynısı değildir. Bu etiketler birey hakkında hiçbirşey açıklamaz; ayrıca özürülülerin hasta olarak adlandırılmasına yol açan basmakalıp düşüncüyü güçlendirir.
- İnsanların fiziksel veya ruhsal özürlerini sıfatlandırarak onlardan bahsetmek aşağılayıcı bir davranıştır. Saralı, sağır gibi kelimeler kullanmaktansa, epilepsi hastalığı olan, işitme özürlü gibi terimler daha uygundur.
- Sakat kelimesini bir isim olarak kullanmayın, sakatlar demeyin. Bu bir grup kelimesi oluşturduğunda toplumun geri kalan kısmından ayrı bir yere konumlandırılan homojen bir yapıyı kapsıyor. Herkes bir bireydir; aynı şekilde, özürlü insanlar da bir bütün teşkil etmezler.
- Yetişkinlere diğer yetişkinlere davrandığınız gibi davranın. Farklı davranarak onları küçümsemiş konumuna sokmayın.
- Özürlü bir kimseye yardım etmek için teklifte bulunun ama rızasını almadan yardım etmeye kalkmayın. Nasıl yardım edileceğini en iyi sizin bildiğinizi varsaymayın, talimatları dikkate alın.
- Onların rahatsızlıklarını göz önüne alarak "Ne demek istediğinizi çok iyi anlıyorum," gibi anlayış ifadelerini kullanmaktan çekinmeyin.

- Karşınızdakinin gözünün içine bakarak konuşun, başkası üzerinden sakın konuşmayın.
- Başka insanlarla nasıl iletişim kuruyorsanız, özürlü kimselere aynı şekilde davranın; fiziksel temas konusunda da aynı şekilde, başkalarına nasıl yaklaşıyorsanız öyle yaklaşın.

5.1 Fiziksel Özürlü Öğrenciler

Şunu belirtmekte yarar var ki fiziksel özürleri insanların zekâlarını, zihinsel işleyişlerini etkilemez. Konuşma zorlukları genellikle motor kontrolü kaybı neticesinde oluşmuştur ve düşünme kapasitesiyle ilgili değildir.

Bazı fiziksel özürler gerçekten çevreyle iletişim kurma konusunda sorun olabilirler. Örneğin kişi çok yavaş konuşuyor olabilir, ama cümlesinin sonunu getirmesini beklemek gerek. Bu şekildeki bir sorunu yüzünden de, örneğin sınıfta sunum yapmaya çekincesi olabilir. Her zaman olduğu gibi bu durumda da öğrenciyle bu konuyu görüşmek ve beraberce en iyi çözümü aramak gerekir.

Fiziksel özürlü bir öğrenci normal günlük yaşantı içinde diğer kişilere göre bazı işler için daha fazla zaman ve efor ayırmak, daha düşünerek hareket etmek zorunda kalabilir. Örneğin üniversite yerleşkelerinde tekerlekli sandalye güzergâhı yayalara göre daha dolambaçlı olabilir. Bir dersten bir derse veya binadan binaya gitmeleri daha fazla vakit alabilir; ders aralarını diğer öğrenciler gibi değerlendirmek yerine bu zamanı bir yerden bir yere gitmek için harcamak durumunda kalabilirler; öğlen aralarında yemekhaneye kadar gidip gelecek zamanları olmayabilir. Bütün bunların neticesinde fiziksel özürleri olan öğrenciler diğerlerine göre daha fazla yorgunluk sergileyebilirler.

Nezaket Kuralları:

- “Tekerlekli sandalyeye bağımlı” terimini kullanmayın. Tekerlekli sandalye hareket problemi olan kişiler için bir bağımlılık durumu değil, tam tersine onları özgürleştiren, hareket etmelerini kolaylaştıran bir araçtır. “Tekerlekli sandalye kullanan” demek daha doğru olur.
- Tekerlekli sandalyeye yaslanmak, üzerine abanmak, koluna tutunmak kabul edilebilir davranışlar değildir. Tekerlekli sandalye o kişinin özel alanıdır ve ona göre uygun şekilde davranmak gerekir.
- O kişinin izni olmadan kendisine ait yardımcı cihazlara (örneğin koltuk değnekleri) dokunmayınız.

- Tekerlekli sandalyedeki bir kimseyle konuşurken mümkünse onunla göz hizasında konumlanın. Ama bu demek değildir ki yanına çömelerek konuşun, çünkü bu da aşağılayıcı bir davranış olabilir. En iyisi karşısında bir sandalyede oturarak konuşmak.
- Tekerlekli sandalyenin arkasından tutarak itmeye kalkmayın. Bu insanlar kendi kendilerine üstesinden gelebilirler. Ancak ihtiyaçları olduğunda sizden yardım isterler.

Kolaylaştırma Stratejileri:

- İlk ders başlamadan önce öğrenciyle özel ihtiyaçlarını konuşmak için belli bir zaman ayırın.
- Öğrenciye bir noktadan bir noktaya gitmesi için gerekli zamanı tanıyın.
- Eğitim için kullanılan mekanların bu öğrenciye ulaşılabilir konumda olup olmadığını araştırın. Mekana gelişin ve girişinin tekerlekli sandalye kullananlar için uygun olup olmadığından, mekanın kendisinin de oturma düzeninin buna elverişli olduğuna emin olun. Ağır kapılar ve yüksek eşikler bu öğrenciler için ciddi engel teşkil eder. Öğrencinin güzergahının ne kadarı açık alanda, ne kadarı kapalı mekanlarda diye kontrol edin. Yağmur yağması gibi durumlarda öğrencinin sınıfa ulaşması daha uzun sürecek ise buna hazırlıklı olun.
- Asılan bildirilerin tekerlekli sandalye kullananların da girdiği mekanlarda, onların görebilecekleri yerlerde asılmasını sağlayın.
- Araç gereç ihtiyacı nedir? Derslikte öğrenci için özel bir yer ayırmak gerekir mi? Belli bir oturma düzeni sağlamak lazım olacak mı? Bunları kontrol edin.
- Sınav düzenlemesi yaparken şunları unutmayın: Bu öğrencinin daha fazla zamana ihtiyacı olacak mı? Herhangi bir şekilde yazmana ihtiyacı var mı?
- Saha çalışmaları, eğitim çalışmaları, laboratuvar çalışmaları ne şekilde gerçekleştirilebilir? Öğrencinin bir yardımcıya ihtiyacı olacak mı?

5.2 Görme Özürlü veya Görme Bozukluğu Olan Öğrenciler

Ders içeriğini, gereklerini ve sunumunu düşünürken öğrencinin görme seviyesini göz önünde tutmak gerekir. Bazı insanların görüşleri bulanıktır veya mesafe ya da hız algılayamazlar, bazıları benzer renkteki veya şekillerdeki cisimleri ayırmakta zorlanırlar. Bazıları çok yakındakileri görüp orta ve uzun mesafeyi göremezler, bazılarının ise görüş açıları çok dardır. Genelde, görme bozukluğu olan insanların çoğunun belli bir görme kapasitesi vardır, hiçbir şekilde göremeyenlerin oranı oldukça (%4 mertebesinde) düşüktür.

Çoğu insan bilgi edinmede temel olarak görme duyusunu kullanır. Bu sadece okuma yazma için değil, aynı zamanda sosyal iletişim için ve gündelik hayatı idame ettirmek için de geçerlidir. Görme yetisini yitirmiş olmak bir öğrencinin eğitim hayatına oldukça dezavantaj getirmesine karşın pek çoğu başarıyla eğitimlerini tamamlayarak diplomalarını alıp iş hayatına da başarıyla katılabilmişlerdir.

Görme özürlü kimselerin hepsi beyaz baston kullanmazlar, hepsi Braille alfabesi bilmezler, hepsinin rehber köpeği yoktur. Gündelik yaşam veya eğitim için kullanılan özel araçlardan faydalanabilmesi için bir öğrenci yasal olarak kör sayılmış olabilir.

Gözleri tamamen görmeyen veya görme bozukluğu olan öğrencilerin eğitim sürecinde işitme ve dinlemenin çok önemli bir yeri vardır. Vücut dilini veya yüz ifadelerini görmedikleri için, bu öğrencilerin başkalarının tutumlarını ancak kulak yoluyla, yani ses tonu ve tınısıyla algılayabildiklerini unutmayın. Konuşurken başı başka tarafa çevirmek veya aynı anda kağıtları karıştırarak ses çıkarmak, ya da konuşma sırasında anladığını teyid için sözlü iletişim yerine farklı bir hareketle reaksiyon göstermek ilgisizliğe ve yanlış anlamalara yol açabilir.

Nezaket Kuralları:

- Günlük ortamlarda birisiyle tanıştığınız zaman kendinizi açıkça tanıtır, keza yanınızdakileri de tanıştırdığınız size göre buldukları konuları da belirtir.
- Hemen karşınızdakinin yardımınıza muhtaç olduğunu varsaymayın. Görme özürlü birisine yardım etmek istediğinizde ilk önce ne yapabileceğinizi sorun, normalde kolunuza girmesini önerebilirsiniz. Onları koluna girip yönlendirmek yerine onların sizin kolunuza girmesine izin verin ve bu yöntemle onlara rehberlik edin.

- Birisini yönlendirirken açık seçik anlatımda bulunun. Örneğin "dikkat basamak var," yerine "dikkat aşağıya inen bir tane basamak var" demek daha açıklayıcı olur.
- Birisine yer verirken ne yapmakta olduğunuzu anlatıp, o kimsenin elini koltuğun veya sandalyenin koluna ya da arkasına doğru yönlendirin ki nereye oturacağını el yordamıyla kolayca bulsun.
- Topluluk içinde konuşmalarda o kimseye hitaben konuştuğunuzda adını söyleyin.
- Sohbeti bitirdiğinizde ya da o kimsenin yanından ayrılırken ona haber verin; onu kendi kendine konuşur halde bırakmayın.
- Daha evvel bulunmadıkları bir mekana görme özürlü birisini alırken mekanla ilgili bilgi verin. Konumu (şekli, büyüğü, pencereleri, kapıları) ve içerde bulunanlar (insanlar, eşyalar) hakkında bilgilendirin.
- Rehber köpeğinin kayış kolu köpeğin arkasına kaydıysa sahibiyile görüşün, yardıma ihtiyacı olabilir.
- Kapıları ya ardına kadar açın veya tam kapalı tutun.

Kolaylaştırma Stratejileri :

- Her öğrencinin iletişim kurmak için tercih ettiği belli bir yöntemi vardır. Ses kaydı olabilir, Braille/Moon, digital kayıt, mesaj, e-posta veya bunların birkaçını birden tercih edebilirler.
- Büyük basılmış materyal en az 14, tercihan 16-18 punto olmalıdır. Fotokopide büyütülerek hazırlanmış olabilir veya doğrudan baskıda büyük puntolar tercih edilebilir. İkinci yöntemde baskı kalitesinin daha yüksek olacağını unutmayın. Ancak bir çok öğrenci büyük baskının kendilerini yorduğundan, böyle ders notlarını taramanın zorluğundan ve konsantrasyonlarını dağıttığından şikayet etmiştir.
- Bazı öğrenciler sayfayı büyük ekrana yansıtan kapalı devre televizyon kullanmayı tercih eder. Aynı zamanda baskı yapabilecek bilgisayar programı da kullanmayı yeğleyebilirler. Örneğin Microsoft Windows'un çözünürlük, renk ve büyüklüğün ayarlanabileceği "Erişilebilirlik Seçenekleri" ("Accessibility Options") bulunmaktadır.
- Bazı öğrencilerin dersi ve tartışmaları kaydetmek için kaset veya digital teyp kullanmaları söz konusu olabilir. Bu demektir

ki öğrencinin işitme/dinleme yoluyla dersi algılaması gerekir ki bu hem konsantrasyon, hem hafıza hem de tecrübe gerektirir. Aynı zamanda bu yöntemle ders tarama da oldukça zor olduğu için öğrencinin çok düzenli şekilde derse odaklanması gerekiyor.

- Bazı erişilebilirliği arttırmaya yönelik yazılımlar hazırlanmıştır. Özellikle ses tanıma programları (Simply Speaking Gold veya Dragon Dictate'in son versiyonları) bulunmaktadır ancak bunların bir miktar eğitim ve deneyim gerektirdiğini de unutmamak gerekir.
- Bazı öğrenciler ise bir yazmana ihtiyaç duyabilirler.
- Öğrencileri en iyi duyabilecekleri, görme bozukluğu olanlar için ise en iyi görebilecekleri, yerlere oturtun. Unutmayınız ki rehber köpekleri varsa onun da bir molaya ihtiyacı olabilir. Ayrıca diğer öğrencilere köpeği sevmemelerini, onu beslememelerini anlatmanız gerek çünkü köpek o anda işbaşındadır.
- Sınıfta boş alanlara ve sıralar arasındaki koridorlarda normalde oraya ait olmayan şeylerin bırakılmamasına özen gösterin; baş hizasındaki çıkıntılara dikkat edin.
- Işıklandırmaya dikkat edin; ufak tefek ayarlamaların çok büyük faydası olabilir. Kişiden kişiye ihtiyaçlar değişebilir, yansıma da parlaklık ve derin gölge kadar sorun yaratabilir. Öğrencinin kendisiyle ihtiyaçlarını görüşün. Ufak ayarlamaların neticesi çok olumlu olabilir, üstelik de maliyeti çok düşüktür. Örneğin bir ampülün değiştirilmesi kadar basit bir çözüm olabilir. Eğitimci iyi aydınlatılmış bir yerde, öğrencilere yüzü dönük durmalıdır. Arkalarını cama vererek durdukları takdirde yüzleri gölgede kalacağı için bu uygun bir konum değildir.
- Talimatlarınız açık seçik, izahatlarınız da tam ve açıklayıcı olmalıdır. Görme bozukluğu olan öğrencinin deneyimleri diğer öğrenciler kadar geniş olmayacağından onlar kadar konuşmaların içindeki düşünce boşluklarını doldurmaya yatkınlıkları olmayabilir.
- Sınavlar ve saha çalışmaları için özel düzenlemeler yapmak gerekir. Öğrencilerin büyük baskıya, okuyucuya, yazmana, veya bilgisayar gibi özel bir aygıt ya da kendilerine ayrılmış ayrı bir odaya ihtiyaçları olabilir. Sınav öncesi bu desteklerle hazırlık yapmak durumunda olabilirler .
- Yazılı çalışmanın şart olmadığı durumlarda sözlü sunum kabul etmeniz söz konusu olabilir. Öğrencinin internetten ödevini yollaması mümkün kılınabilir mi?

- Tepegöz ile ekrana yansıtılan yazıları yüksek sesle de okuyunuz. Dersin tüm gerekli malzemelerinin, okuma parçalarının en büyük puntolarla hazırlanmış olarak (ya fotokopiyle büyütülmüş ya da büyük puntolarla basılmış) görme bozukluğu olan, yani bir miktar görebilen, öğrenciler için hazırlayınız. Gerekli malzemelerin önceden hazırlanmış olması, öğrencinin onları Braille olarak hazırlatmasına veya teybe kaydettirmesine olanak sağlayacaktır.
- Bazı görme bozukluğu olan öğrencilerin okurken veya yazarken vücutlarını değişik şekillere sokmaları söz konusu olabilir. Bu onlar için en uygun olan pozisyonudur ve onlara bu konuda müdahale etmemek gerek.
- Gerekli kitapların listelerini öğrencilere çok önceden (örneğin yazın) verin ki Braille olarak hazırlatmaya veya teybe kaydettirmeye fırsatları olsun.

5.3 İşitme Özürlü veya İşitme Zorluğu Olan Öğrenciler

İşitme sorunları olan öğrenciler bilgi edinmek/öğrenmek için görme yetilerini kullanmak durumdadırlar. İletişim öncelikle görsel olacaktır; dudak okuma veya işaret dili şeklinde. Bazı öğrenciler telsiz mikrofon veya işitme cihazı kullanabilirler. Ayrıca unutmayın ki işitme özürlü öğrencilerin de, aynı diller gibi, ülkeden ülkeye farklı işaret dilleri kullanmaları söz konusudur.

Pek çok işitme özürlü veya işitme zorluğu çeken öğrenci diğer iletişim araçları kullansa bile ek olarak işitme cihazı da kullanabilir. Bunlar sesi yükselttiği için faydalıdırlar ancak aynı zamanda çevrenin seslerini de yükseltmeleri sorun yaratabilir.

Nezaket Kuralları:

- Dudak okuyan biriyle konuşurken (ki on kelimedenden üçü okunabilir):
 - karşınızdakine doğrudan bakın
 - normal konuşma ritminden biraz daha yavaş konuşun
 - konuşmanızı yüz mimikleri, vücut dili ve el kol hareketleriyle destekleyin
 - konuşurken başınızı mümkün mertebe oynatmayın
 - konuşurken ağzınızı elinizle kapatmayın, sigara içmeyin, birşey çiğnemeyin
- Karşınızdakinin iletişim kurma becerileri hakkında varsayımda bulunmayın. Her zaman karşınızdakinin ne tür iletişimi tercih ettiğini sorun. Eğer anlaşılmayan birşey varsa en son çare olarak yazmayı deneyin.
- Konuşurken yüzünüze yeterli ışık gelmesini sağlayın.
- Aracı olarak işaret dili çevirmeni kullanıyorsanız, mutlaka konuşurken yüzünüzü işitme özürlüye dönük olarak konuşun.
- Unutmayın bağırmanın bir faydası yoktur. Ses yükseltmekle karşınızdakinin bazı ses frekanslarına erişmesini sağlayamazsınız.
- Konuşmak istediğiniz vakit işitme özürlü kimsenin size baktığından emin olun, eğer bakmıyorsa nazikçe dikkatini çekin.

- Fondaki sesleri en azda tutmaya gayret edin; grup çalışması için ayrı oda sağlamayı tercih edin.

Etkinleştirme Stratejileri :

- Gözlerini dinlemek için kullanan insanlar hem not tutup hem dudak okuma veya bir işaret dili çevirmenini takip etmeyi aynı anda yapamazlar. Bu nedenle onlara hazır ders notları vermek veya ders sırasında not tutan öğrencilerden fotokopi sağlamak gerekir.
- Tahtaya yazı yazarken sınıfa sırtınız dönük halde konuşmayın. İşitme özürlü öğrenci sürekli olarak yüzünüzü göremeyecekse ders anlatırken sınıfta gezinmeyin.
- Sakalınız veya bıyığınız varsa kısa tutun.
- Önemli duyurular, temel kavramlar ve yeni teknik kelimeler tahtaya yazılmalı veya basılı olarak öğrencilere dağıtılmalıdır.
- Unutmayın ki konuşma bozukluğu, anlaşılamayan konuşma tarzı bir kimsenin zekâsını veya kavrayışını yansıtmaz. Öğrencileri sınıfta tartışmalara katılmaya teşvik edin. İyi iletişimin kurulabilmesi için sabırlı, nazik ve dostça yaklaşın.
- İşitme özürlü öğrencilerin dilbilgisi sorunları olabilir.
- Eğer çevirmen kullanılıyorsa, öğrencinizle görüşerek onu sınıftaki diğer öğrencileri rahatsız etmeyecek bir yere konumlandırın.
- Bazı öğrencilerin dersi kaydetmeleri gerekebilir, bazılarının yazmana veya çevirmene ihtiyacı olabilir. Çevirmene zaman tanıyın, çeviri sırasında zaman geçişlerine dikkat edin. Örneğin soru sorduğunuzda o öğrencinin algılama zamanı ve cevap verme zamanını hesaplayın. Uzun derslerde çevirmene nefes aldirmek için kısa aralar vermeniz gerekebilir çünkü bu oldukça yorucu bir iştir.
- Grup çalışmaları işitme özürlü kimselere zor gelebilir. İşaret dili çevirmeni olmadığı sürece duyamadıkları için kimin konuştuğunu takip edemeyecekler, böylece dudak okumakta çok zorlanacaklar. Mikrofonu elden ele gezdirmenin faydası olabilir ama yine de diğer öğrencilerin söz alırken işaret vermeleri gerekir.
- Çevirmen şart ise eğitmenin bunu dikkate alarak dersin temposunu ona göre ayarlaması gerekir.

5.4 Özel Öğrenme Güçlüğü Çeken Öğrenciler (SpLD - Öğrenme Bozukluğu ve Disleksi)

Öğrenme zorlukları tamamen kişiye özeldir ve her zekâ seviyesindeki insanlar arasında görülebilir. Bu değişik şekillerde ortaya çıkabilir. Örneğin kimisi imlâ sıkıntısı çeker, kimisi ise yazma, okuma hızı, kavrama, sayı sayma, organizasyon becerileri, zaman/mekan algılaması, sosyal ortamlara uyma sorunları gibi pek çok yönleri vardır. Stres bu zorlukları daha da belirginleştirir, uyandırır ve yüze çıkarır. Hem öğrenci için hem de öğretmen için işin en zor kısmı da performansın zaman içinde süreklilik göstermemesidir.

Nezaket Kuralları:

- Diğer öğrencilerin önünde bu kimsenin sorunlarını tartışmayın. Öğrencinizin mahremiyetine saygı gösterin.
- Özel destek ihtiyacı olan öğrencilerinizi konu etmeyin.

Etkinleştirme Stratejileri :

- Bazı disleksili öğrenciler ses tanıma yazılımlarından (Simply Speaking Gold veya Dragon Dictate'in son yazılımları gibi) oldukça fazla faydalanabilmekte. Ancak bunların kullanımı hem eğitim hem de biraz tecrübe gerektiriyor.
- PowerPoint, tepegöz, şekiller, grafikler, tablolar, zihin haritaları, şemalar kullanın.
- Mümkün olduğunca derslerin açık seçik özetini, ya yazılı ya da sözlü biçimde öğrencilere verin, her dersin bir zihinsel şemasını çıkarın.
- Mümkün olduğunca açık sorular sormayı tercih edin. Soyut, iddialı soru sorma teknikleri öğrencinin kafasını karıştırır. Temel kavramları, mesleki terimleri, teknik deyimleri yazılı olarak dağıtın.
- Okuma yazma bilmemek hâlâ pek çok insanın aklında zekâ ile ilgili bir sorun olarak kalıyor. Dikkatli olun; burada hemen bir damgalama beliriyor. Disleksi hastası birçok gencin aynı zamanda kendine güven ve özsaygı sorunları oluyor. Onların olumlu teşviğe çok ihtiyaçları vardır.
- İleride yazıya geçirilmek üzere derslerde ve seminerlerde teyp ve digital kayıt cihazlarının kullanımına izin verin.
- Bu tür sorunları olan öğrenciler görünürde özürlü gibi görünmeyebilirler; hatta bazıları özürlü sıfatından rahatsız

olabilmektedirler. Ancak ilk bakışta özürlü gibi görünmeyen bu öğrencilerin ihtiyaçlarına eğitimcilerin duyarlı olmaları gerekir.

5.5 Dil veya Konuşma Bozukluğu Olan Öğrenciler

Bazı öğrenciler konuşarak iletişim kurmakta güçlük çekerler. Bunun nedenleri çok geniş bir alana yayılır ve sesleri telaffuz etmekten, düşünceleri sözlü veya yazılı kelimelere dökme zorluğuna (disfazi) kadar uzanır. Sorun başta açıkça belli olmayabilir çünkü kimileri somut konuları ifade etmekte zorlanmazken soyut konularda ciddi sıkıntı çekebilirler. Bazıları ise, kekemelik gibi, hemen belli olur. İletişim sıkıntılarının nedenleri bilinmiyor olabilir veya serebral palsi gibi bir hastalıktan ötürü yüz adaleleri etkilenmiş olabilir.

İletişim öğrenme için oldukça önemli bir unsur, özellikle de sözlü iletişim. Bu konudaki zorluklar hem bireyi yalnızlığa iter hem de onlar için bir stres kaynağıdır.

Nezaket Kuralları:

- Sabırlı olunuz. Karşınızdakinin söylemek istediklerini tamamlamasını bekleyiniz.
- Kimi insan cümlelerinin tamamlanması konusunda yardıma açıktırlar. Öğrencinin bu konudaki tercihini öğrenin.
- Bazı öğrenciler bilgisayar veya konuşma sentisayzırı kullanarak iletişim kurmayı tercih edebilirler.
- Dilde algı zorlukları çekenler soruları veya talimatları yavaş anlayacakları için onlara bilginin içselleştirilmesi için zaman tanıyın.

Kolaylaştırma Stratejileri :

- Öğrencinin potansiyelini tanıyın. Unutmayın ki sorun zekâsıyla ilgili değil, konuşma yetileriyle ilgilidir.
- Bu tür sorunları olan öğrenciler bireysel derslerde veya grup çalışmalarında başka öğrencilerden daha fazla zorlanabilirler. Özgüvenlerini sağlamak için onlara vakit tanımak gerekir. Eğitimciler bu dönemde kısa cevaplar gerektiren sorularla öğrenciyi alıştırabilirler.
- Stres işi daha da zorlaştıran bir şeydir. Öğrenciye destek verin onu yüreklendirin.
- Birisini konuşmada zorlanırken izlemek rahatsızlık verebilir. Sakin olun, acele etmeyin ve o kimsenin dudaklarını okumaya çalışın.

- Sözlü anlatım ve tartışma için değerlendirilme yapılacaksa öğrenciye göre ayarlama yapmak gerekebilir.
- Öğrenciye grup çalışmasında diğer öğrencilerden destek almak isteyip istemediğini, sizin bunu onlara iletmenizi isteyip istemediğini sorun. Öğrenci bunu kendisi açıklamak isteyebilir; ancak bunu önceden netleştirmek gerekir.

5.6 Tıbbi Sorunları Olan Öğrenciler

Çoğu insan mutlaka hastalık geçirmiştir ama bu genellikle geçici bir durumdur. Oysa bazı insanların doğuştan veya sonradan olan kalıcı rahatsızlıkları vardır. Bunlar kişinin yaşına, sağlık durumuna ve tedavisine bağlı olarak farklılık gösterir.

Çoğu da stres ve çevre faktörlerinden etkilenir. Bazıları için bunlar fiziksel veya yetisel engel oluşmasına neden olur, fakat daha çok güç ve dayanıklılık sorunu olarak ön plana çıkmaktadır. Bu öğrencilere ödev verirken zamana yayılmış ve olası gecikmeler için emniyetli marjları tanınmış bir program yapmak gerekebilir. Özellikle okuldan uzak kaldığı dönemlerden sonra programı yakalamaları için bu gerekli olabilir.

Bu durumdaki öğrenciler kendilerini özürlü olarak görmeyebilirler. Derse başvuru sırasında da özel ihtiyaçları olabileceğini belirtmemiş olabilirler. Aynı zamanda çevreden de önyargılı davranılacağından korktukları için saklamış da olabilirler. Bu yüzden eğitimcilerin bu tür görünürde hemen belli olmayan rahatsızlıkları olan öğrencilere anlayış ve hoşgörüyle yaklaşımları açıklanmalıdır.

Nezaket Kuralları:

- Öğrencinin mahremiyetine saygılı davranın. Başka öğrencilerin yanında onun durumunu görmeyin.
- Öğrencinizin durumunu konu haline getirmeyin. Dersin ortasında yemek veya özel ihtiyaçlarını gidermek için izin isteyen öğrencinize karşı anlayışlı olun.
- Bazı öğrencilerin ilaç alma, kendine iğne yapma gibi özel sağlık işleri için, bazılarının da gün içinde dinlenmelerine imkan tanıyacak ayrı bir yere ihtiyaçları olabilir;

Kolaylaştırma Stratejileri:

- Eğitimci öğrencinin sağlığı ile ilgili endişe duyuyorsa bu konuyu kendisiyle görüşmelidir. Tabii ki eğitimci öğrencinin ilaç ve tedavi düzenine karışmamalıdır ancak mevcut tedavi fayda etmiyor gibi görünüyorsa eğitimci doktoruna

danışmasını veya bir başka doktorla görüşmesini tavsiye edebilir.

- Bazen yeni ortamların stresi veya baskı astım gibi hastalıkları olanları olumsuz şekilde etkileyebilir. Öğrenciyi evindeymiş gibi hissettirmek, onu rahatlatıp kendisini güvende olduğunu iletmek önemlidir. Öğrenciye sınava hazırlanmaya yardımcı olmak veya ödevlerinde yol göstermek onun üzerindeki baskıyı azaltacaktır.
- Fiziksel çevre bazı durumları tetikleyebilir. Örneğin toz, duman veya rutubet astım krizine neden olabilir. Büyük ihtimalle öğrencinin ilacı yanında olacaktır, ancak eğitmen gerektiğinde yardım çağırması bilmelidir.
- Bazı öğrencilerin ilaç alma, kendine iğne yapma, veya özel işlerini halletmek gibi özel sağlık işleri için kendine özel bir yere ihtiyacı olabilir. Nadir durumlarda öğrencinin yardıma ihtiyacı da olabilir. Bu özellikle saha çalışması sırasında ortaya çıkabilir, ama seminer veya sınav sırasında da olabilir.
- Bazı hastalıklarda diyet ve yemek saatleri son derece önemlidir ve buna da uyulması gerekir.
- Saha çalışmasının yarattığı stresin kimse farkında olmayabilir. Sağlık sorunu olan öğrencilerin çok az bir kısmının sorunları olduğu dıştan anlaşılabilir. Eğitmenler bu ek strese karşı duyarlı olmalı, öğrenciler için gerekli düzenlemeleri planlamalıdır.
- Bazıları için sağlık ve güvenlik sorunları doğabilir. Her ne kadar sağlık sorunları olan kişiler kendi kapasitelerinin ve kısıtlarının farkında olsalar bile, örneğin epilepsi gibi hastalıklar için özellikle laboratuvar koşulları, saha çalışmaları gibi durumlarda eğitmenle durum değerlendirmesi yapılması gerekir.

5.7 Görünmez Özürleri veya Psikiyatrik Engelleri Olan Öğrenciler

Şunu belirtmek gerekir ki her gün yakın ilişki halinde olduğumuz kimselerin bile bazı rahatsızlıklarını anlamamız mümkün olmayabilir. Ne var ki kronik ağrılar, epilepsi veya psikiyatrik sorunlar kişilerin günlük hayatlarını derinden etkileyebilir. Öğrencilerin hayatını etkileyen bazı uzun vadeli hastalıklar şunlardır:

artrit	multipl skleroz
astım	kanser
diyabet	müsküler distrofi (kas erimesi)
epilepsi	kistik fibroz
narkolepsi	kafa yaralanmaları
kronik ağrılar	psikiyatrik rahatsızlıklar
HIV/AIDS	Crohn hastalığı

Pek çok durumda kişiye en çok sıkıntı veren hastalığın kendisinden daha fazla yan etkileridir. Örneğin bir öğrenci hastalığı nedeniyle yorgunluk veya stresten şikayetçi olabilir, aldığı ilaçlar uyku veya dalgınlık yapabilir.

Değişik hastalıkların tedavilerinde kullanılan ilaçların yan etkilerinin incelenmesi ve anlaşılması son derece önemlidir. Öğretmenin doğru olmayan zamanda sınav veya ödev vermenin önüne geçmesi için bu konuda öğrenciyle görüşmesi; gerektiğinde de ek süre vermesi gerekebilir.

Bazı öğrenciler için, her ne kadar sağlık sorunları olanlar kendi durumlarını en iyi şekilde değerlendirebilirlerse de, gene de sağlık ve güvenlik konularına dikkat etmek gerek.

Nezakat Kuralları:

- Öğrencinin mahremiyetine saygı gösterin, onun rahatsızlığını başkalarının yanında konuşmayın.
- Öğrencinizin durumunu açıklamak konusunda ihtiyatlı olun. Dersin ortasında yemek veya özel ihtiyaçlarını gidermek için izin isteyen öğrencinize karşı anlayışlı olun.

- Bazı öğrencilerin ilaç alma, kendine iğne yapma gibi özel sağlık işleri için kendine özel bir yere ihtiyacı olabilir; bazılarının gün içinde dinlenecek yere ihtiyacı olabilir.

Kolaylaştırma Stratejileri:

- Bazen yeni ortamların stresi veya baskı (özellikle evden ilk defa ayrılalar için) astım gibi hastalıkları olanları olumsuz şekilde etkileyebilir. Öğrencinin kendisini rahat ve güvende hissetmesine yardımcı olmak gerekir.
- Fiziksel çevre bazı durumları tetikleyebilir. Örneğin toz, duman veya rutubet astım krizine neden olabilir. Öğrencinin ilacı yanında olacaktır büyük ihtimalle, ancak eğitimci gerektiğinde nereden yardım çağırabileceğini bilmelidir.
- Sağlık sorunları nedeniyle bazen öğrenci dersi veya semineri kaçırabilir. Eğitimci bu öğrencilerin derslerinden geri kalmamaları için okuma parçalarını, ders notlarını ve sınıfta dağıtılan kağıtları kendilerine iletmelidirler.
- Öğrenci sadece belli sürelerle çalışabiliyorsa ödev teslim tarihlerinde ek süre verilmelidir. Ancak dikkat edin, bu iki tarafı keskin bıçağa benzer, bazen ödevlerin üst üste yığılması da söz konusu olabilir.
- Öğrencilere zaman yönetimi ve işlerini organize etmek konularında yardımcı olun. Görevleri küçük ve üstesinden gelinebilecek parçalara bölün.
- Öğrenciye yardımcı olmak amacıyla sınıftan birisi seçilebilir. Bu arkadaş ona kaçırdığı derslerin notlarını bulmasını sağlar.

5.8 Ruhsal Sağlık Sorunları Olan Öğrenciler

Her ne kadar herkes ara sıra stres veya mutsuzluk dönemlerine giriyorsa da bazılarının bu dönemlerle baş etmesi mümkün olmayabiliyor. O denli etkilenebiliyorlar ki ciddi fiziksel veya davranışsal sorunlar yaşayabiliyorlar. Bazıları için ise kimyasal dengelerin bozulması veya tıbbi sorunlar (saldırganlık, içine kapanma, veya birtakım obsesyonlar gibi) davranış değişikliklerine yol açabiliyor.

Bazı insanlarda bu tür sorunlar doğuştan olabiliyor (örneğin Asperger Sendromu gibi); kimisi ise zamanla sonradan rahatsızlanabiliyorlar (depresyon gibi). Bazen durum geçicidir ve ilaç tedavisiyle, dinlenmeyle veya terapiyle düzelir. Ancak kimi zaman uzun vadeli ve o kişi kimi zaman sağlıklı, kimi zaman da rahatsız olarak hayatını sürdürür.

Ruhsal sıkıntıları olan insanların çoğu özgüven sorunları yaşarlar. Eğitimcilerin bunun farkında olmaları ve öğrencinin kendine güvenini kuvvetlendirmeleri eğitimlerine de fayda sağlayacaktır.

Nezaket Kuralları:

- Öğrencinin mahremiyetine saygı gösterin, onun rahatsızlığını başkalarının yanında konuşmayın.
- Onun devamsızlığını veya davranışlarını sınıfta konu haline getirmeyin. Sabırlı ve sakin davranın.
- Bazı öğrencilerin ilaç alma, kendine iğne yapma gibi özel sağlık işleri için kendine özel bir yere ihtiyacı olabilir; bazılarının gün içinde dinlenecek yere ihtiyacı olabilir.

Kolaylaştırma Stratejileri:

- Ruhsal sorunları olan öğrenciler kendilerini anlamayan insanlar tarafından dışlandıklarını hissederler. İyi bir iletişim ve yüreklendirme son derece faydalı olacaktır. Konuyu öğrenciyle bire bir, detaylı şekilde görüşün ki kendisinin en rahat edeceği ortamı tespit edin.
- Kimi zaman insanlar ya işin gereğini anlamadıkları için ya da işin gereğini yapamayacaklarını düşündükleri için aşırı derecede içlerine kapalı veya tam tersi, etrafı rahatsız edermiş gibi görünürler. Bu durumun farkında olmak eğitimcilerin konuya müdahale etmelerine ve başarısızlık döngüsünü kırmalarına olanak tanır.

- Bazen öğrencilerin yeni duruma uyum sağlamaları, özgüvenlerini geliştirip yeteneklerini ortaya koymaları zaman alır. Bunun için öğrencilere zaman tanımak, olanak sağlamak gerekir.
- Değerlendirme, özellikle de ödev ve sınav gibi resmi değerlendirme herhangi bir öğrenci için stres yaratır. Bu durumda öğrenci düşük performans sergileyebilir. Alıştırma, deneyim ve yüreklendirme ile bu endişeler giderilebilir.
- Ruhsal sorunlar yaşayan öğrenciler için sunulabilecek en faydalı hizmetlerden birisi de bireysel danışmanlıktır.
- Ara sıra ilaç tedavisi alan öğrenciler uyku hali ve uyuşukluk gibi birtakım yan etkilerden rahatsız olabilirler. O öğrencinin performansını etkileyecek bir konu olduğu için eğitimci olarak bilmenizde doğal olarak fayda vardır. Aynı zamanda eğer derste tehlike içeren etkinlik veya maddeler yer alıyorsa risk değerlendirmesi yapılması önerilir.

6. Sağlık ve Güvenlik Sorunları

Başkaları sıklıkla özürlü kimselerin sağlık ve güvenlik riski taşıdıkları yolunda varsayımda bulunurlar. Oysa durum böyle değildir. Bazen çevremiz herkes için belli tehlikeler arz eder. Eğitimciler tüm öğrencilerle iletişimin eğitime elverişli ve güvenli ortamlarda sağlanmasından sorumludurlar.

Özürlü kimseler kendi sınırlandırmalarını bildikleri için herhangi bir durumu tehlikeli olarak gördüklerinde bunu zaten dile getirirler. Örneğin el becerisi gerektiren bir fen deneyini gerçekleştirmek ellerinde artirit olan birisi için çok zorlayıcı, hatta tehlikeli olabilir. Ancak insanların sağlıkla ilgili deneyimleri farklıdır ve mümkün olduğu yerlerde uygulamada uygun düzenleme yapmadan önce her durum kendi içinde değerlendirilmelidir. Örneğin öğrencinin denetimi altında bir başkası ödevin fiziksel aktivite içeren kısmını yerine getirebilir.

Risk Değerlendirme

Risk Değerlendirme Nedir?

Risk değerlendirme basit şekliyle bireylere nelerin zarar verebileceğinin incelenip bunların olasılığının ölçülmesidir. Bu sayede eğitimciler aldıkları önlemlerin güvenli uygulama ve sağlık ve güvenlik yönetmeliklerine uygun olup olmadığına karar verebilirler.

Birleşik Krallık Sağlık ve Güvenlik Yöneticisinin **tehlike** ve **risk** tanımlamaları aşağıdaki gibidir:

- **Tehlike** herhangi bir şekilde zarar verecek potansiyele sahip olan şeyleri ifade eder (örneğin: kimyasallar, elektrik, merdiven kullanımı gerektiren çalışma gibi);
- **Risk** ise küçük veya büyük olasılıkla birisinin zarar görme ihtimalidir.

Risk Değerlendirme ve Özürlülük

Elbirliğiyle öğretmenler, eğitimciler ve özürlü öğrenciler belli bir ders için sağlık ve güvenlik koşullarını yerine getirebilirler. Eğitimcilerin özürlü öğrenciyi dahil edip bireysel şartları göz önünde tuttuğunda süreç en iyi şekilde işler.

Öğretmenler ve Eğitimciler:

- Tüm bireyler için risk yönetimi yerine getirmelidir;
- Varsayımlardan kaçınarak özürlülük durumunu değerlendirmelidirler;

- Özürlü öğrencileri risk değerlendirmeye ve “makul düzenlemeler” yapmaya dahil etmelidir;
- Gerekli yerlerde konuyla ilgili uzmanlara danışmalıdır;
- Gerektiğinde özürlü öğrenci ve/veya temsilcileriyle durumu gözden geçirmelidir.

Risk değerlendirmesi aşamaları:

Risk değerlendirmesinin öğrencinin katkılarıyla tamamlanmasını ve Veri Koruması ile ilgili kurumunuzun politikaları doğrultusunda tüm verilerin gizliliğinin temin edilmesini sağlayınız.

Bakınız Risk Değerlendirme Formu (Ek 1)

1. Öğrenciyi olası tehlikelerden haberdar ediniz –

Değerlendirmeye alacağınız önemli tehlikeleri listeleyin. Sadece kişi veya kişilere ciddi zarar verebilecek olan tehlikeleri ele alın (örneğin belli aletlerle çalışmak veya sıcak sıvıların olduğu ortamlar gibi).

2. Faaliyeti yerine getirirken öğrencinin ne şekilde zarar görebileceğini detaylı şekilde açıklayın.

3. Risk Kontrolü:

Riski kontrol altına almak için neler yapılmalıdır? Burada konumuz riski kontrol altına alıp azaltmaktır; riskin tümüyle ortadan kaldırılması değildir. Bir ağacın hastalıktan kurtarılması için budarken zincir testere kullanılması örneğinde tehlike zincir testerenin işleyişi, risk de kullananın el veya kolunun kesilmesi ise normalde riski kontrol altına alma önlemleri de uygun güvenlik tedbirleri ve emniyet kapaklarının kullanılması, kullanımın yetkin ve eğitimli kişilerce sınırlandırılması ve yetkisiz kullanımın engellenmesi için de güvenli saklama koşullarıdır.

Örnek olay:

Tibben kontrol altına alınamayan bir epilepsi hastası, ağaç bakımı kursuna yazılır. Ancak öğrenciden sara krizlerinin sıklığı ve yoğunluğu hakkında detaylı bir bilgi alındıktan sonra öğrencinin kursa kabul edilmesinin uygun olmayacağına karar verilir. Özürlü bir kimsenin testereyle kendisine veya başkalarına zarar (tehlike) verme olasılığı oldukça yüksek (riski) ve bu riskin ortadan kaldırılması için uygulanacak hiçbir kontrolün bulunmadığı dikkate alınmıştır.

4. Risk seviyesi:

	Çok düşük	Düşük olasılık	Olasılık	Olasılığı	Olasılığı çok
--	-----------	----------------	----------	-----------	---------------

	olasılık (emsali görülmemiş – geçmişte böyle bir tehlike olmamış)	(olayın tehlike oluşturması pek olası değil)	mevcut (mümkün ama olağanüstü hallerde)	oldukça yüksek (normal şartlarda olma ihtimal var, geçmişte tehlike olmuş)	yüksek (geçmiş olaylarda zarar oluşmuş)
Göz ardı edilebilecek etki (görünürde hiçbir yaralanma veya zarar yok)	DÜŞÜK	DÜŞÜK	DÜŞÜK	DÜŞÜK	DÜŞÜK
Az miktarda etki (ufak yaralanma – uzun vadeli hasar yok)	DÜŞÜK	DÜŞÜK	DÜŞÜK	ORTA	ORTA
Orta şiddette etki (izinli sayılmasını gerektirecek ufak yaralanma)	DÜŞÜK	DÜŞÜK	ORTA	YÜKSEK	YÜKSEK
Ciddi etki (uzun süre izin gerektirecek ciddi yaralanma)	DÜŞÜK	ORTA	YÜKSEK	YÜKSEK	YÜKSEK
Çok ciddi etki (uzun süreli/kalıcı sakatlık veya ölüm)	DÜŞÜK	ORTA	YÜKSEK	YÜKSEK	YÜKSEK

5. **Mevcut risk kontrol yöntemlerinden** tatmin olmadıysanız o zaman konuyu ekipteki yetkili kimseye veya yöneticiye yansıtın.

Risk Seviyesi	Önerilen Önlem
Düşük	Kendisine veya başkalarına zarar verme olasılığı çok az. Kursu katılabilirler ancak belki belli uyarlamalar, düzenlemeler yapmak gerekebilir.
Orta	Kendisine veya başkalarına zarar verme olasılığı orta derecede mevcut. Bu riski azaltmak için ne gibi düzenlemeler yapılması gerektiğini tartışmaya açmak gerek.
Yüksek	Öğrenciye veya başkalarına zarar verme olasılığı yüksek. Öğrenci kursa katılmamalı, eğitmen öğrenciye katılabileceği başka kurslar önermelidir.

7. Özürlü Öğrencilerin Adil Değerlendirilmesi

Özürlü öğrencilerin adil olarak değerlendirilebilmeleri için seçilen yöntemlere çok dikkat edilmesi gerekir.

Konuşma ve İmlâ

Eğer değerlendirme öğrencilerin yazılı çalışmalarına dayanıyorsa özel öğrenme zorluğu veya disleksi sorunu olan öğrencilerin, yazım veya imlâ hatalarından dolayı dezavantajlı duruma düşmemesine dikkat edilmelidir. Özellikle bu hatalar eğitimde üzerinde durulan ve değerlendirmeye tabi tutulan bir konuda yapılmamışsa, not kırmak adil olmayacaktır.

Geri Bildirim

Disleksili öğrencilerin el yazısını okumakta güçlük çekebileceklerini dikkate alarak, geri bildirimleri kelime işlemci tarafından hazırlayarak basılı ya da elektronik olarak vermek daha doğru olacaktır.

Sınav koşulları altında gerçekleştirilen değerlendirmeler için kabul edilebilir düzenlemeler:

- Ek süre
- İnternette ek süre
- Alternatif bir sınav mekanı
- Adaylar için son kayıttarihinin uzatılması
- Yardımcı teknoloji (konuşma tanıma/ekran okuyucu yazılımları)
- Sesle kumanda edilebilen yazılım
- Dışarıdan yapılacak değerlendirmeler için materyalin zamanından önce açılması
- Büyütülmüş, değiştirilmemiş yazılar
- Büyütülmüş, değiştirilmiş yazılar
- Büyütülmüş ekran-üzeri değerlendirme materyali
- Braille olarak hazırlanmış değerlendirme materyali
- Düzeltilmiş dil ile hazırlanmış değerlendirme materyali
- İşaret dilinde hazırlanmış değerlendirme materyali
- Renkli kağıda basılmış değerlendirme materyali
- Renk kodlaması
- Sesli formatta düzenlenmiş değerlendirme materyali

- Bilişim teknolojilerinin kullanımı (kelime işlemciler)
- Elektronik kayıt cihazları aracılığıyla sesli cevap imkanı
- İşaret dilinde cevaplama imkanı
- Braille ile cevaplama imkanı
- Materyali okuyacak yardımcı
- Materyali yazacak yardımcı
- İşaret dili tercümanı
- Uyarıcı (sadece Yetkinlik Sertifikası için)
- Asistan
- Çevirmen, yazıcı

8. Toplantıyla İlgili Açıklamalar

Toplantı öncesinde

- Açıklama ve gizlilik konuları ile ilgili olarak kurumsal prosedürü öğrenciye izah etmeniz, kurum politikalarıyla ilgili doküman ve kurumunuzda özürülüler konusunda yetkili kimsenin iletişim bilgilerini ona ulaştırmanız gerekir.
- Öğrenci görüşme talep ederse veya birebir konuşmayı tercih ederse ona toplantı amacının ders destek ihtiyaçlarının tespiti olduğunu açıklayınız.
- Öğrenciden toplantı için herhangi bir desteğe ihtiyacı olup olmadığını tespit edin. Örneğin, dudak okuyabilen/işaret diliyle iletişim kurabilen biri, işitme amaçlı indüksiyon devresi olan bir oda veya not tutabilen bir yardımcı gerekebilir.
- Eğer faydası olacaksa öğrencinin bir aile ferdi veya başka bir yakınının da toplantıda bulunmasına verin.
- Toplantı için kolay erişilebilir, sessiz, rahatsız edilmeyeceğiniz bir mekan seçin.

Toplantı sırasında

- Toplantının amacını öğrenciye anlatın, soruları veya endişeleri varsa bunları dile getirmesini teşvik edin.
- Eğitim ve öğrenim etkinliklerini izah edin. Bunların içinde öğrencinin eğitimini engelleyecek veya zorluk çıkaracak unsurlar olup olmadığını sorun.
- Öğrencinin tercih ettiği öğrenim şeklini dile getirmesini ve ihtiyaçlarını belirlemesini teşvik edin. Aynı zamanda dersten en iyi şekilde faydalanabilmesi için yapılabilecek makul düzenlemeleri sizinle görüşmesini sağlayın.
- Olası tehlikeleri belirleyin ve gerekirse risk değerlendirmesi yapılmasına önayak olun.
- Öğrenci, durumunun sadece sizin tarafınızdan bilinmesini istiyorsa, onunla yapabileceğiniz düzenlemeleri ve verebileceğiniz desteği görüşün.
- Öğrenciye, durumunun sizden başka kimse tarafından bilinmemesi halinde, kurumun sunabileceği birtakım imkanlardan (sınavlarda ve değerlendirmelerde tanınan haklar gibi) faydalanamayacağını açıklayın.
- Öğrenciye size verdiği bilginin kendi isteği dışında hiç kimseye paylaşılmayacağını güvencesini verin. Ancak eğer öğrencinin özel durumunun kendisine veya başkalarına tehdit oluşturacağına inanılıyorsa o zaman bu bilgiyi diğer eğitim yetkilileriyle paylaşacağınızı anlatın.

- Mahremiyet ve gizliliğin sınırlarını çizen kurumunuz tarafından hazırlanmış bir anlaşma formu varsa bunu öğrenciyle birlikte imzalayın.
- Öğrenciye, görüşmenizle ilgili bir tutanak hazırlayarak anlaşmaya varılan hususları kaydedeceğinizi belirtin.

Toplantı sonrasında

- Öğrenciye toplantı notları taslağını göndererek üzerine kendi yorumlarını eklemesini isteyin.
- Toplantı notlarının son halini öğrenciye iletin.
- Ne gibi bir yol izleneceğini ve sorumlulukları görüşmek için iletişim yolları oluşturun.
- Öğrenci mahremiyetinin korunmasını istemişse, destekleyici düzenlemeleri yapabilmek için verilen bilgileri ve toplantıda varılan kararları temel alın.
- Destek sistemlerinin uygunluğunun sürdürülebilmesi için, öğrenciyle birlikte bir gözden geçirme sistemi belirleyin.
- Risk değerlendirilmesi yapıldıysa süreç ve sonuçları ile ilgili geri bildirim sağlayın. Öğrencinin eğitime katılmasını reddetmeden önce bütün yolların araştırıldığından emin olun.

9. Erişilebilir Bir Etkinlik Düzenlemek

Etkinliğin plamlama aşamasında, potansiyel katılımcıların ihtiyaçlarını dikkate almak, hem etkinliğin gerçekten erişilebilir olmasına, hem de planlamayı üstlenen personelden kaynaklanabilecek sorunların en aza indirilmesine yardımcı olacaktır.

Etkinlik öncesinde:

Etkinliğin Yapılacağı Yer

Etkinliğin yapılacağı yere gelen yollar ve girişlerin erişilebilir olması:

- Ana girişe yakın yolcu indirme bindirme yeri ve özürllüer için uygun park yerleri
- Binaya gelişlerde ve binanın çevresinde engel olmaması
- Girişte basamaklar veya merdivenler varsa, güvenli bir rampa veya girişe erişim sağlayan özürllüere ayrılmış bir asansörün olması
- Tekerlekli sandalyenin geçebileceği genişlikte kolay erişilebilir ana giriş kapısı
- Uygun kapı açılma sistemleri
- Bina içinde ve dışında toplantı salonlarına, asansörlere, tuvaletlere, restoran, kafe ve diğer hizmet birimlerine açık seçik görünür şekilde asılmış ve gerektiğinde etkinliğin adının da yazıldığı işaret ve yol tarif levhaları
- Acil durumlarda binayı boşaltmak için ve asansörlerin kullanım dışı kaldığı hallerde engellilerin dışarı çıkmalarını kolaylaştıran acil çıkışlar
- Mümkünse, sabit veya geçici işitme amaçlı indüksiyon devresi, ya da kızıl ötesi veya ses güçlendirici sistemler kullanılması. Anons sistemi olan yerlerde sesli iletişimin yerine geçecek alternatif iletişim araçları kullanarak acil çıkış gibi kritik bilgilerin anlaşılmasını güvenceye almak

Dolaşım ve erişim alanlarının etkinliklerde açık tutulması:

- Koridorlar ve kabul bankolarında engellerin kaldırılması
- Bütün etkinlik mekanlarının ya aynı katta bulunması, ya da tüm katılımcıların ayrılan zaman içinde bu mekanlar arasında geçiş yapmalarına olanak sağlayacak rampalar ve/veya asansörlerin bulunması
- Masalar ve sandalyeler arasında hareket edilebilecek kadar açıklıklar olması
- Taşınabilir ve değiştirilebilir oturma düzeni, yüksekliği sırtı, kolları ayarlanabilen koltuklar ve tekerlekli sandalye yüksekliğine ayarlanmış masalar; hem tekerlekli sandalye

- kullanıcılar hem de diğerkimselerin serbestçe dolaşıp istedikleri yerlere oturma imkanlarının bulunması
- Fondan gelen ısıtıcı veya müzik gibi seslerin olmaması
 - İyi aydınlatılmış, mümkün olduğunca gün ışığından yararlanan odalar
 - Masalar, duyuru panoları, ilan tahtaları, beyaz tahtalar ve bunlara benzer eşya ve ekipmanın tekerlekli sandalye kullanıcılar tarafından kolayca erişilebilmesi
 - Konuşma podiyumunun veya sahnenin kolayca erişilebilir olması

Asansör, tuvalet, egzersiz, yeme içme alanları gibi hizmet birimleri:

- Asansörlerin, dışta ve içte erişilebilir seviyede dokunmatik düğmeleri olması, tekerlekli sandalye kullanıcılar tarafından kendi başlarına girip çıkmalarına ve tekerlekli sandalye dışında bir kişinin daha girmesine uygun olması
- Mümkünse tekerlekli sandalye kullanıcılar için yapılmış platform şeklinde kapısız asansörler
- Belirgin bir şekilde işaretlenmiş, kolay erişilebilen en az bir adet kadın-erkek (üniseks) tuvalet
- Uzun süren etkinliklerde, dinlenme ve egzersiz için uygun alanlar, rehber köpekler için su kapları
- Kafe ve restoran hizmetlerine tekerlekli sandalye ile kolay erişimin sağlanması; bankaların, barların, masaların, tekerlekli sandalye yüksekliğine uygun olması; hareketli oturma düzeni ve kolayca anlaşılabilir formatlarda bilgilendirme sistemleri

Erişilebilir tanıtım:

- Uygun formatlarda hazırlanmış ilan, poster, broşür gibi bilgilendirici materyal

Kayıt:

- Alternatif formatlarda düzenlenmiş kayıt noktaları
- Kayıt sırasında katılımcının özel ihtiyaçları ve isteklerinin kaydedilmesi

Dil destek uzmanlarının (Language Support Professionals - LSP) temin edilmesi:

- Dil destek uzmanlarının mümkün olduğunca etkinlikten çok önce organize edilmesi
- Bir saatten fazla sürecek bir etkinlik için iki uzmanın temin edilmesi
- Çoğu etkinlikte, ve özellikle de genele açık olanlarda mutlaka bir dil destek uzmanının hazır bulunması. Kayıt sırasında tüm ihtiyaçların yazılı olarak alınmasına özen gösterilse de böyle

etkinliklerde her zaman beklenmedik bir şekilde ihtiyaç doğabilmektedir.

- Dil destek uzmanının konuyla biraz aşina olabilmesi için gündemi, sunuşları vs etkinlikten önce görmüş olmaları; özellikle de kısaltmalar, teknik terimler, yabancı kelimeler varsa bunların önceden kendilerine iletilmesi
- Dil destek uzmanının kolsuz sandalye vb. gibi ihtiyaçlarının önceden belirlenmesi

Programın yapısı, konuşmacılar, eğitmenler, sunum yapanlar ve diğer destek personeli:

- Etkinlik başladıktan sonra uygun aralarda giriş çıkışa izin verilmesi, ayrıca her 20-30 dakikada bir ara verilmesi
- Konuşmacıların, eğitmenlerin ve sunum yapanların önceden sadece kapsam konusunda değil, katılımcıları dahil etme konularında da bilgilendirilmesini sağlanması
- Sunum yapanların, kolaylaştırıcıların ve çalıştay yöneticilerinin özürhüleri de iletişime entegre olmasını sağlama; özellikle tanıştırma, kaynaştırma, tartışma, karar alma ve egzersizlerdeki entegrasyon konusunda bilgilendirilmeleri; tüm katılımcıların sunulan materyale erişmelerini sağlamaları
- Etkinlik başlamadan evvel bütün çalıştaylar için not tutanların hazır bulunmaları
- Dil destek uzmanlarının ve bireysel asistanların esas etkinliğin yanısıra gerektiğinde aracılık yapmak veya yardımcı olmak için daha etkin katılım sağlamak üzere çalıştaylarda da hazır bulunmaları
- Etkinlik düzenleyenlerin kayıt, catering hizmetleri ve güvenlik gibi destek personelin de iyi uygulama modeli hakkında bilgilendirilmiş olmaları (özellikle dışardan bu hizmetler temin edildiği durumlarda)

Sunumlar:

- Etkinlik başlamadan önce erişilebilir formatlarda sunum ve notların hazırlanıp dağıtılması
- Mümkün olduğunca (daha önce erişilebilir formatta öğrencilere dağıtılamamışsa) tepegöz, akış diyagramları ve grafiklerin kullanımından kaçınılması; eğer diyagramlar ve grafikler kullanılıyorsa bunlar hakkında katılımcılara detaylı bilgi verilmesi
- Dil destek uzmanlarına da sunum materyalinin (özellikle de kısaltmalar, yabancı kelimeler veya teknik deyimler içeriyorsa konuşma metninin de) etkinlikten olabildiğince evvel verilmesi;
- Tepegöz kullanıldığında yazıların büyük ve olabildiğince kolay okunacak şekilde hazırlanmış olması
- Sunumlarda renkli fon kullanmaktan kaçınılması; kullanılması halinde de kontrast tonda yazı kullanılması

- Tepegöz, grafik, PowerPoint sunum kullanıldığında sunumu yapan tarafından her yazılan yüksek sesle okunmalı, grafikler açıklanmalıdır; yüksek sesle okunduğu zaman işaret dili çevirmenine de olanak tanınmış olunur, ayrıca başka formatlarda, örneğin Braille kullananlar için takip kolaylığı olur
- Temel kavramlar ve noktaların çoklu anlatımla (görsel, işitsel ve dokunma duyusuyla) algılanabilecek şekilde sunulması
- Videolar altyazılı olmalı; içeriği de sözlü olarak anlatılmalıdır
- Soru veya tartışmaya katılım için en azından bir adet gezici mikrofon bulunmalı
- Sunumu kaydetmek isteyen katılımcılar da dikkate alınmalı

Konuşmacılar:

- Konuşmacılara sunum sırasında katılımcıların anlayamayacağı kısaltmalar, teknik terimler kullanmamalarını hatırlatmak, eğer kullanılıyorsa da açıklama yapılmasının önemini vurgulamak gerek
- Konuşmacılar açık seçik konuşmalı, fazla hızlı konuşmamalı ve dinleyicilere yüzleri dönük olmalı, konuşurken elleriyle ağızlarını kapamamalıdır
- Konuşmacılar katılımcılar tarafından dudak okunabilmesi için ortamın iyi aydınlatılmış olması gereğini bilmeliler; odada ışığın gelişine göre durmalı, yüzleri gölgede kalacağı için cam önünde konuşmaktan kaçınmalı; ayrıca ışıklar kısıldığında çevirmenin de yüzünün aydınlıkta kalması gerek
- Konuşmacılar sunumlarını önceden saptanan zaman dahilinde bitirmeli
- Konuşmacılar özellikle iletişimde bulunmakta olan dil destek uzmanlarının önüne geçmemeli
- Cevaplamaya geçmeden önce dinleyicilerden gelen soruları konuşmacının tekrar etmesi gerekebilir

Alternatif formatlarda yazılı materyal:

- Etkinlikle ilgili bütün bilgilerin ve dokümanların en az on gün, hatta iki hafta öncesinden katılımcı tarafından belirtilmiş formatta hazırlanıp teslim edilmesi gerekir.

Sergileme ve kayıt düzenleme:

- Etkinlik başlamadan önce kayıt personelinin erişebilirlik konularında bilgilendirilmesi
- Bütün mekanları ve hizmet alanlarını gösterir büyük boy levhalar
- Özürülüler için uygun (masa yüksekliği ve diz hizası uygun) kabul ve kayıt masaları
- Kayıt ve kabul mekanlarında sandalyeler bulunması
- Kayıt ve kabulda dil destek uzmanlarının hazır bulunması

- Erişilebilir formatta (çalıştaylara kayıt formları dahil) bilgi ve formlar
- Büyük puntolarla mümkünse önceden hazırlanmış, kullanım kolaylığı olan yaka kartları; eğer yerinde yazılması söz konusu ise çeşitli boylarda kalemlerin hazır bulunması
- Çalışır vaziyette ve bütün katılımcıların hizmetinde ses kalitesini yükseltmek için sistemler (işitme amaçlı indüksiyon devresi vb)
- Özellikle görme veya işitme zorluğu olan katılımcılar için dil destek uzmanına yakın, mümkün olduğunca önde yer ayrılması

Hemen etkinlik öncesinde mekanların düzenlenmesi ve ihtiyaçları:

- İşaret dili çevirmeni kapı önünde durmamalı çünkü arkasından ya da önünden insanlar geçebilir
- İşaret dili çevirmeni ve katılımcılar arasında boş alan bulunmalı ki kolayca izlenebilsin; yüzü yeterince aydınlanmalı, gölge düşmemeli
- Konuşmadan yazıya çevirim kullanıldığında oda büyük ekrana yansıtılabilecek şekilde düzenlenmeli
- Mekanın masalar, koltuklar ve ekipmanın etrafında gezilebilecek şekilde olmasını temin edin, yollar ve dolaşımda engeller olmamalı
- Bütün katılımcıların nerelere oturacaklarına kendi karar verebilmelerini sağlayın
- Oda ısısı sabitlenmeli, bütün ışıklandırma kontrolden geçmiş olmalıdır
- Bütün ekipmanın çalışması kontrolden geçmeli
- Bütün ekipman, içecekler ve kaynaklar katılımcılara ve sunum yapan kimselere açık olmalı, erişilebilir olmalı
- Bütün acil çıkışların açık olması, acil çıkış protokülünün organizasyonu üstlenenler tarafından iyi bilinmesi sağlanmalı
- Erişilebilir tuvaletlerde temizlik malzemeleri ve diğer engeller olmamalı

Etkinlik süresince

- Gelenleri nezaketle karşılayın ve gerektiğinde yardım edin
- Açık seçik yazılmış levhalar insanların etkinlik mekanını kolayca bulmalarını sağlar
- Katılımcıları etkinliğin başında tuvaletler ve acil çıkışlar hakkında bilgilendirin
- Çalışan personele terkedilmiş çanta gibi konularda dikkatli olmalarını öğütleyin
- Bazı katılımcılar bire bir yardıma ihtiyaç duyabilirler, acil çıkışları elinizle göstermekle kalmayın, yerlerini tarif edin

- Etkinliğin kurallarını belirtmekte fayda vardır, örneğin soru cevap protokolü gibi
- Yerler belirtilmiş ise bütün özürhülerin birarada oturtulmadığını, dil destek uzmanından da uzağa düşmediklerini kontrol edin
- Eğer fotoğraf veya video çekilecekse bunun başlangıçta belirtilip izin alınması gerek; ne için kullanılacağı açıklanmalı; bazı kimseler flaşa karşı aşırı duyarlı olabilirler
- Etkinliği düzenleyenleri tanıştırmak ilerde kimden yardım isteneceğinin belirtilmesi açısından faydalı olur
- Bir sunum için ışıkları kısarken destek uzmanının görülebilmesini sağlayın
- Katılımcı soruları için gezici mikrofonlar çok faydalıdır
- Dil destek uzmanlarına düzenli olarak dinlenme molası tanıyın

Etkinlik sonrasında

- Etkinlikle ilgili notlar, çıktılar, tutanaklar alternatif formatlarda hazır edilmeli

10. Erişebilir Bilgi için Genel Kılavuz

Bilginin Sunumu

- Basit bir dil kullanıp cümleleri kısa tutun böylece herkes tarafından kolayca anlaşılır hale gelir.
- Aylık bülten gibi sürekli yayınladığınız bildirimlerin formatını her zaman aynı tutun, değiştirmeyin. Ancak kişilere bilgiyi ulaştırmada esnek olun, tek bir araç yerine değişik yöntemler kullanın.
- Normal yazılar için Arial12 punto; aksine bir bildirim olmadığı sürece görme bozuklukları olan kimseler için Arial 20 punto; öğrenme zorlukları olanlar için de en az Arial 14 punto kullanın.
- Açık seçik, kısa ve kolay anlaşılabilir cümleler kullanın. Kısaltmalar ve özel terimler kullanmayın.
- Yazı yazarken tümünü büyük harf, alt çizgi veya yatık yazı kullanmayın. Bunların hepsi metnin zor okunmasına neden olur.
- Yazıyı sayfaya kenarları blok gelecek şekilde formatlamayın.
- Ne yazacağınızı önceden planlayın. Gereksiz detayları atın, önemli bilgileri de mantıklı bir sırayla sunun.
- Yazı yazarken cümle yapısını daha çok karşınızdakine yönelik kurun. Edilgen yapı, devrik cümle, eksilteli cümle kullanmayın. İsim cümlesi, etken yapı kullanın: "siz" ve "biz" şeklinde kurulmuş cümle yapıları daha kolay anlaşılır.
- Gerekli yerlerde bilgiyi değişik formatlarda sunun. Örneğin "kolay okunur" (öğrenme güçlüğü çeken insanlar için), Braille, video, işaret dili gibi farklı formatlar kullanılabilir.
- Başka bir kurum tarafından yayınlanan bilgi kullanıyor iseniz (örneğin başka bir yerdeki bir etkinlik ile ilgili), o bilgiyi de değişik formatlarda size vermelerini isteyin ki gereksinim halinde dağıtabilirsiniz.

Görsel Kullanımı

- Görseller doğru kullanıldığında bilginin kolay algılanmasını ve yazının kolay okunmasını sağlar.
- Metninizi desteklemek için fotoğraf, şekil, çizim gibi görseller kullanabilirsiniz. Amacınız okuma zorluğu çeken kimselerin bile bilgiyi bir bakışta algılayabilmesi olmalıdır.

- Tek bir görsel çeşidi seçmekte fayda var. Aksi takdirde çok çeşitli fotoğraf, çizim vs. hepsi birden kullanıldığında görsel kalabalık algılama zorluğuna neden olabilir.
- Görsellerde tipler değişik ülke ve ırklardan olmalı artı engelliler de katılmalıdır. Görseller farklı kültürlerden ve özür gruplarından insanları göstermeli. Ayrıca özel binaları ve kişileri de gösterebilir.
- Görsellerin metnin sağ tarafına yerleştirilmesi daha uygundur.
- Siyah beyaz yerine renkli görseller tercih ediniz.
- Çizimler çocuksu veya küçük düşürücü olmamalıdır.
- En iyi çizimler basit, yani sade ve fazla kalabalık olmayanlardır.
- Bir fikri anlatmak için espirili bir yaklaşım kullanıyorsanız dikkatli olunuz. Espiri, olayın özünü arka plana itebilir, iletmek istediğiniz mesajı yansıtabilir, hatta bazı kimselerin hassasiyetlerine de dokunabilir.
- Bazen mektubun veya yazının sonuna yazarın bir fotoğrafı iliştilirilebilir.

Fotoğraf Kullanımı

- Genelde fotoğraf, okuyucular tarafından en çok tercih edilen görseldir.
- Bir fotoğrafla pek çok bilgi iletebilirsiniz. Aynı zamanda fotoğraf kolay okunabilen bir iletişimdir.
- Özellikle belli bir kişiden veya binadan söz edilirken fotoğraf kullanımı faydalı olur.
- Fotoğraflarını kullanırken mutlaka o kişilerden izin almanız gerekir.
- Belli bir fikri anlatabilmek için fotoğraf seçerken özen göstermek gerekir. Örneğin mutlu bir kişi göstermek istiyorsanız resmin arka planı fazla kalabalık olmamalı ki o kimsenin yüz ifadesi karmaşada kaybolmasın.
- Ancak unutmayınız ki fotoğraf her zaman fotokopide iyi sonuç vermeyebilir.

11. Erişilebilir Baskı için Kontrol Listesi

- Basit ve kolay okunabilir font kullanılması (tercihen Arial, Tahoma, Sans Serif veya Comic Sans Simple)
- En az 11 punto büyüklüğünde olması
- Yazının sola hizalı olması
- Mantıklı ve tüm belgede tutarlı olan bir format kullanılması
- Yazı ve fon arasında iyi bir kontrast olması
- Paragraflar arasında boşluk bırakılması
- Kağıdın arka yüzünü göstermeyecek kadar kalın olması
- Kağıdın veya şeffaf yaprakların parlak olmaması
- Bütün yazıların yatay yazılması
- Sütunlar arası yeterli boşluk olması
- Kelimelerin satır sonunda kesilmemesi
- Büyük harflerle yazılmış çok fazla yazı olmaması
- Yatık yazı (italik) kullanılmaması
- Altı çizili kelimeler olmaması
- Resim veya şekiller üzerine yazı yerleştirilmemesi
- Bilgilerin sadece görseller, grafikler veya renklerle ifade edilmemesi

12. İnternet Erişimi için Genel Bilgi

İnternet Nedir ?

İnternet, özürhüleri algılayabilecekleri, kullanabilecekleri, içinde gezebilecekleri ve etkileşim kurabilecekleri, hatta katkıda bulunabilecekleri bir ortamdır. Sadece özürhüleri için değil, örneğın yaşlıların da yararlanabilecekleri bir ortamdır.

İnternete erişiminden söz edebilmek için erişimi zorlaştıran tüm engelleri göz önünde bulundurmak gerekir. Bunlar, görme, işitme, konuşma veya fiziksel engeller olabileceğı gibi anlamayla ilgili veya nörolajik engeller de olabilir.

İnternet erişimleri, özürhüleri nedeniyle engellenen veya zorlaşan milyonlarca insan bulunmaktadır. Halihazırda çoğı web sitesi, özürhüleri açısından erişimi zor veya imkansız bir konumdadır. Ancak web siteleri erişilebilir konuma geçtikçe özürhüleri de webi kullanmaları ve katkıda bulunmaları yaygınlaşacaktır.

İnternete erişim kolaylığı, sadece özürhüleriyle ilgili de değildir. Örneğın, internet erişiminde, web sitelerinin ve yazılımların çok değişik kullanıcı profilleri, ihtiyaçları, tercihleri ve konumlarını dikkate alarak hazırlanması esastır. Söz konusu esneklik, aynı zamanda özürhü olmayan birçok kişiye, örneğın internete yavaş bağlananlara, kol kırılması gibi geçici sakatlık yaşayanlara, ve yaşlanmaya bağlı olarak yetilerinde kayba uğrayanlara da hizmet eder.

İnternet Erişimi Neden Önemlidir?

Web siteleri günümüzde yaşam için önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Eğitim, istihdam, kamu hizmetleri, ticaret, sağlık hizmetleri, eğlence ve daha birçok alanda hizmet almak mümkündür. O nedenle internete erişim olanağı sağlamak, özürhüleri eşit kullanım ve eşit fırsat tanımak açısından çok önemlidir.

İnternet erişimi, özürhüleri topluma daha etkin şekilde ve tam olarak katılmalarını sağlamaya yardımcı olur.

Daha önce görülmemiş boyutlarda özürhüleri bilgiye erişmelerini ve etkileşime girmelerine olanak verir. İnternet teknolojileri sayesinde baskı, ses ve görsel medyaya olan erişim engellerinin tümü ortadan kalkar.

Kurumlar için bir başka faktör de web erişiminin bazı durumlarda yasal olarak tanınmasıdır. Avrupa Birliğı Konseyi'nin Kamusal Web Sitelerinin Erişilebilirliğı – özürhüleri İçin Erişilebilirlik ile ilgili web sitesi:

<http://www.legi-internet.ro/index.php?id=149&L=2>

Türkiye için:

http://www.basbakanlik.gov.tr/genelge_pdf/2007/2007-0010-006-01046.pdf#page=1

İnterneti Erişilebilir Konuma Getirmek

Erişim şu ana kadar daha çok web tasarımcıların sorumluluğında olmuştur. Ancak web yazılımlarının da internet erişilebilirliğı konusunda rolü çok büyüktür. Yazılımlar sayesinde web tasarımcıları özürhüleri

açısından erişilebilir web siteleri yaratabilirler. İnternet Erişilebilirliği Girişiminin (<http://www.w3.org/WAI>) üstlendiği rollerden birisi de erişim çözümü sunan öneriler ve teknikler geliştirmektir. Bu WAI kılavuzu web erişimi konusunda uluslararası bir standart olarak kabul edilmektedir.

Web Sitenizi Erişilebilir Konuma Getirmek

İçerik, büyüklük, sitenin format, geliştirme araçları ve ortamına bağlı olarak bir web sitesini erişilebilir hale getirmek çok basit veya çok karmaşık olabilir.

Başından tasarlanması durumunda pek çok erişim özelliğini uygulamaya sokmakta sorun olmaz. Mevcut ve özörlölere erişimi açık olmayan özellikle de içeriğinde multimedya olan veya sayfa kodlaması baştan doğru yapılmayan web sitelerini erişilebilir hale getirmek oldukça fazla çaba gerektirir.

Web Sitesinin Erişilebilirliğini Değerlendirmek

Bir web sitesini geliştirirken veya yeniden tasarlarırken erişim sorunları ne kadar erken ele alınıp çözümlerse o kadar iyi olur. Web tarayıcısında (browser) ayarları değiştirmek gibi bir takım basit uyarlamalar ve teknikler bir web sitesinin bazı erişim şartlarını karşılayıp karşılamadığını ortaya çıkarabilir. Bütün erişim şartlarını karşılayıp karşılamadığını tespit etmek çok daha karmaşıktır.

Bazı değerlendirme araçları bulunmakla birlikte unutulmamalıdır ki hiçbir araç bunu tam olarak tespit edemez. Tespit etmek için deneyimli kişilerin bireysel değerlendirmeleri önemlidir.

Daha Fazla Bilgi İçin

WAI web sitesi (<http://www.w3.org/WAI>) web kullanımını daha erişilebilir hale getirebilmek için birtakım öneriler ve kaynaklar sunan bir rehberdir. Bu konuyla ilgili daha fazla kaynak çeşitli kurumlardan ve internetten bulunabilir.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Özürlöler İdaresi Başkanlığı
(www.ozida.gov.tr)

13. Faydalı Bazı Linkler

Erişilebilir Öğrenme

Doğru Görme Rehberleri (RNIB See It Right Guidelines)

http://www.rnib.org.uk/xpedio/groups/public/documents/PublicWebsite/public_seeitright.hcsp

Bilgi Seçenekleri (Information Alternatives)- erişilebilir bilgi kaynakları için bir rehber

<http://www.informationalternatives.co.uk/clearprint.htm>

TechDis – Birleşik Krallık'ta erişim ve kaynaştırma alanlarında eğitim danışmanlığı hizmeti veren öncü kuruluş

<http://www.techdis.ac.uk>

Key2Access – e-Öğrenme erişim uzmanı

<http://www.key2access.co.uk>

EmpTech – Belli özürlülüğü ya da güçlüğü bulunan kişilerin daha etkin bir şekilde okuması ve çalışması amacıyla tasarlanmış destekleyici teknolojiler konusunda bilgi kaynakları sağlamaktadır

<http://www.emptech.info/>

Eğitim ve İstihdam

Skill – Özürlülüğü veya engeli bulunan 16 yaşın üzerindeki gençler ve yetişkinlerin eğitim, öğrenim ve istihdamına yönelik fırsatlar

<http://www.skill.org.uk/>

Realising Potential – özürlülükle ilgili işverenlerin forumu

<http://www.realising-potential.org>

Genel

Eşitlik ve İnsan Hakları Komisyonu (Equality & Human Rights Commission) – herkese topluma katılım için eşit şans tanıma amacıyla eşitlik ve insan hakları konusunda çalışan, ayrımcılığı kaldırma, eşitsizliği azaltma, insan haklarını koruma ve iyi ilişkiler

geliştirme konusunda çalışmalar yapan bir kuruluş

<http://www.equalityhumanrights.com>

Britanya Disleksi Derneği (British Dyslexia Association -BDA) –

Disleksili insanların sesi

<http://www.bdadyslexia.org.uk>

Öğrenci Adı Soyadı:		Kursun Adı:	
Özür durumu:		Etkinlik Yeri:	

Neler zarara yol açabilir? Her bir tehlikeyi giriniz	Öğrenciye ne gibi zarar dokunabilir?	Mevcut veya planlanmış risk kontrol mekanizmaları nelerdir?	Riskin kalıcı değeri az/orta/yüksek	Bunların dışında ne önlem alınabilir?

Öğrenci imzası:		Değerlendirenin İmzası:	
Tarih:		Tarih:	

NB: Formun öğrencinin işbirliğiyle hazırlanmasını ve bütün bilgilerin kurumunuz veri saklama politikaları kapsamında gizliliğini temin edin.

1. Olası tehlikeleri öğrenciye tanımlayın – Değerlendirmekte olduğunuz önemli tehlikeleri listeleyin. Sadece belli makinalar ve sıcak sıvılar gibi ciddi tehlike oluşturabilecek olan riskleri değerlendirmeye alın.

2. Öğrencinin bu faaliyeti sürdürürken karşılaşabileceği tehlikeleri detaylı şekilde açıklayın

3. Risk kontrolü – Riski kontrol altına almak için ne gibi önlemler alındı? Burada vurgulanması gereken şey riskin kontrol altına alınıp en aza indirilmesi, tamamen ortadan kaldırılması değildir. Örneğin bir dairesel testerede tehlike testerenin kesme hareketi, risk ise kullananın el veya kolunun kesilmesi. Risk kontrol yöntemleri de uygun güvenlik tedbirleri ve emniyet kapaklarının kullanılması, kullanımın yetkin ve eğitimli kişilerce sınırlandırılması ve yetkisiz kullanımın engellenmesi için de güvenli saklama koşullarıdır.

4. Risk seviyesi

	Çok düşük olasılık (emsali görülmemiş – geçmişte böyle bir tehlike olmamış)	Düşük olasılık (olayın tehlike oluşturması pek olası değil)	Olasılık mevcut (mümkün ama olağanüstü hallerde)	Olasılığı oldukça yüksek (normal şartlarda olma ihtimal var, geçmişte tehlike olmuş)	Olasılığı çok yüksek (geçmiş olaylarda zarar oluşmuş)
Göz ardı edilebilecek etki (görünürde hiçbir yaralanma veya zarar yok)	DÜŞÜK	DÜŞÜK	DÜŞÜK	DÜŞÜK	DÜŞÜK
Az miktarda etki (ufak yaralanma – uzun vadeli hasar yok)	DÜŞÜK	DÜŞÜK	DÜŞÜK	ORTA	ORTA
Orta şiddette etki (izinli sayılmasını gerektirecek ufak yaralanma)	DÜŞÜK	DÜŞÜK	ORTA	YÜKSEK	YÜKSEK
Ciddi etki (uzun süre izin gerektirecek ciddi yaralanma)	DÜŞÜK	ORTA	YÜKSEK	YÜKSEK	YÜKSEK
Çok ciddi etki (uzun sürelilik/kalıcı sakatlık veya ölüm)	DÜŞÜK	ORTA	YÜKSEK	YÜKSEK	YÜKSEK

5. Mevcut risk kontrol yöntemleri sizi tatmin etmiyorsa belirtin ve bu konuda bir yöneticiye ya da yetkili birisine bilgi verin.

Rik seviyesi	Önerilen eylem
DÜŞÜK	Kendisine veya başkalarına tehlike olasılığı çok az. Kursa katılabilirler ancak belki belli uyarlamalar, düzenlemeler yapmak gerekebilir.

ORTA	Kendisine veya başkalarına tehlike olasılığı orta derecede mevcut. Bu riski azaltmak için ne gibi düzenlemeler yapılması gerektiğini tartışmaya açmak gerek.
YÜKSEK	Öğrenciye veya başkalarına tehlike olasılığı yüksek. Öğrenci kursa katılmamalı, eğitmen öğrenciye katılabileceği başka kurslar önermelidir.

NB: Öğrencinin kursa alınmasını sağlamaya yönelik öneriler ve yapılacak uyarlamalar için: www.ettad.eu

Ek 2

Kaynak Listesi

1. University of Worcester
2. The Marie-Curie Association, Bulgaria
3. The QATRAIN project website (<http://www.qatrain.eu>)
4. The Health & Safety Executive (HSE), UK
5. Kings College London, UK
6. The Federation of Awarding Bodies Good Practice Guide; 'The application of reasonable adjustments and special consideration in vocational qualifications', Mart 2006
7. Open University; Inclusive Teaching, 2006
8. The Web Accessibility Initiative (<http://www.w3.org/WAI>)
9. Strategies for Creating Inclusive Programmes of Study (SCIPS); (<http://www.scips.worc.ac.uk>)
10. European Commission; Including People with Disabilities, 2007.
11. The British Film Institute (<http://www.bfi.org.uk>)
12. The Understanding Prejudice website (<http://www.understandingprejudice.org>)